

1862

Handwritten signature or name

39
371

სიტუა

კვირიაკესა ზედა სორციელისასა.

და წარვიდენ ესენი სატანჯელსა საუკუ-
ნსა ხოლო მართალნი ცხოვრებასა საუკუ-
ნსა.

არა უმიზეზოდ დააწესა მმანო ქრისტია-
ნო წმიდამან ეკკლესიამან წაკითხუა დღეს
სხარებისა მის, რომელი გაძიოსატავს მეორესა
მასელასა და საძინელსა სამჯავროსა
უკლისა ჩუწნისა იესო ქრისტესსა. მოახლე-
ბულ არიან დღენი ლოცვისა და მარხვისანი,
რომელთა შინა ჩუწულება გვაქუს ჩუწნ

მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთა მონანება და მიღება წმინდისა საიდუმლოდსა, ამისთვის წმინდა ეკლესია აღრიდგან გვაძსადებს ჩუტნი, რათა ღირსად აღვასრულოთ საღმრთო ვალი ესე ჩუტნი და სიწმინდით განვატაროთ დღენი დიდისა მარსვისანი. ერთსა მახლობელს წარსულსა კურიაკესა წაკითხულ იქმნა ეკლესიაში სასარებისგან იგავი მეზურისა და ფარისეველისა, რომლითა მაცხოვარმან გვასწავა ჩუტნი თუ ვითარჲ ჯერ არს ლოცვა და მონანება. მეორესა კურიაკესა იგავითა უძღებისა ვისწავლეთ ჩუტნი ვითარ დახმდაბლებს ცოდვა კაცსა და ვითარ მამა ჩუტნთ ზეციერი ელის მონებას კაცისა ცოდვილისაგან სისარულთ მიიღებს კაცსა მონანულსა, ბოლოს, დღეს წაკითხულისა სასარებითა საძინელის სამიჯავროდსათვის წმინდა ეკლესია შეგვაგონებს ჩუტნი ვითარი ხვედრი მოელის კაცსა ცოდვილსა და მართალსა.

ჭეშმარიტად მძნო ქრისტიანენო, ვგონებ
 რომ ვერცა ერთი ჭაზრი და წარმოდგენა
 ისეთ ვერ განაღვებებს გონებასა და გულსა
 კაცისასა და ვერ განაფხიზლებს მას ვითარ-
 ცა ჭაზრი და წარმოდგენა საშინელისა მის
 და შესაძრწუნებელისა წამისა, როდესაც
 კაცი თუთ ზირისაგან ღუთისა გაიგონებს
 უკანასკნელსა და დაუსრულებელსა მისსა
 განჩინებასა. ბრძენი და ფრიად გამოცდილი
 ისუ ზირაქი იტყვს წიგნსა შინა თუთსა:
 ეოველთა საქმეთა შინა შენსა, მოიხსენებდე
 უკანასკნელსა შენსა და უკუნისამდე არა
 სცოდო ხოლო უკანასკნელი ეოვლისა კა-
 ცისა არის საშინელი სამსჯავრო. უკეთუ
 კაცი ეოველს დროს და ეოველთა საქმე-
 თა შინა მისთა წარმოდგენს საშინელსა
 სამსჯავროსა ქრისტესსა მრავლისა ცოდ-
 ვისაგან დაიცავს იგი თავსა თუთსა: ვიფი-
 ქროთ მძნო ამაზე აქ ამ ქუჭრანასე,
 კაცი თუცა ადვლად სცოდავს და ხშირად

ივიწყებს გარნა ის იმედი აქვს რომ ცოდვასა მისსა არაუინ შეიტყობს ყოველი კაცი თავის მოძწონე არის; ყოველ კაცს ემინია რომ არაუინ ცუდი რაღმე არ იფიქროს მას ზედა; ყოველი კაცი ცდილობს რომ რამაღოს და დაფაროს თვისი ცოდვა და ცუდნი თვისებანი. ცოდვას უუვარს სიბნელე და დუმილი, ეს უიჭუჭლია და ჭკმ-მართი, რომ უკეთუ კაცს არ შეეძლოს ამ სოფელში დაფარვა ცოდვისა თვისისა, უკეთუ იგი დარწმუნებულ იყოს რომ იმავე წამს როდესაც იგი იხამს ცოდვას ყოველი მისი ცოდვა იქნებოდა შეტეობილი ყოველთა კაცთაგან, არ კაბედავდა და ვერ იხამდა იგი მრავალთა თვისთა ცოდვათა, გარნა წარმოიდგინე ძმაო რომ ამ საშინელ დროს ესე იგი მეორედ მოსვლასა უფლისასა წინაშე ჰირსა ყოვლისა ქმტყანისა გამონდება ყოველი შენი ცოდვა. უკეთუ აქაც ამ სოფელში ზოგჯერ ისთუ

შეგრცხულება შენ, როდესაც სადმე დიდ შეკრებილებასა შინა შენ ზატივი არა ცეცხ და ან ცუდი რამე სთქუტს შენსედ ანუ შენ მეგობარზე; რომელ თვთქმის აღარ იცი სად დაიმალო სირცხვლისაგან; წარმოიდგინე ვითარი სირცხვლი და განკიცხვა შეგემთხვა მაშინ, ოდეს ცა და ქუტყუნა ეოველნი მცნობნი და უცნობელნიცა შეიტეობენ შენსა სირცხვლსა და წასთენასა. ამ სოფელში შენ, რასაკვრველია, გეავს მრავალი მეგობარი და მოუვარე, ფრიად გეწეინება, რომ იმათ ცუდი რამე შეიტეონ შენთვს, წარმოიდგინე რომ არათუ მხოლოდ ივინი, არამედ მთელი ქუტყუნა, ანგელოზნი და კაცნი გისილავენ შენ მდგომარეს მარცხნით წარწემენდულთა შორის, ჯ ვითარი გამოუთქმელი სირცხვლი და შემუსვრვა დაგეცემა შენ იმ ჟამად. იქნება ამ ქუტყუნაზე მრავალთა მიანდი შენ კეთილათ კაცათ ღვთის მოუვარედ ეოველთვს

იქმნება აქ ხტეუები შენ მოვევასთა შენთა შენითა კეთილითა სასითა და გარეშობითა; გარნა მუნ გამოჩნდება რომ ესე ეოველი იეო სიცრუე; იქ შეიტეაბენ ეოველი რომ ღუთის მოვევარება შენი იეო მსოლოდ თვალ ღება; სიმაწთლე კეონდა შენ მსოლოდ ენასა ზედა და გული შენი კი იეო აღვსებულ ბოროტებითა და უსჯულოებითა. ერთი სიტუჯთ იქ დამტკიცდება თუ ვითარე კაცი იუაგი შენ.

მეორედ, მძანო ჩემნო, ამ სოფლად თუძცა კვალად ვსცოდავთ ჩუწნ, გარნა ეოველთვს გვაქუს იმედი რომ ოღესმე მოვინანებთ ცოდვასა ჩუწნსა თუძცა ვარღვევთ სშირად სჯულსა; გარნა მრავალ მიზეზს მოვიგონებთ ჩუწნდა სანუგემოდ და მრავალ ფერად დავაჩუმებთ სჯინდისსა. სჯინდისი ჩუწნი სშირად შეკრული არის და დაბნელებული ამ ქუჭუანაზე; გარნა იმ საშინელს დღეს კაცსა ცოდვილსა მოეს-

ზობა ეოკელი თავის კასამართლებელი მი-
 ზესი და ეოკელი ნუგეში. რითღა კაიძარ-
 თლებს მაშინ თავსა თვსსა კაცი წარწეშე-
 დული, რით დანუშებს იგი სჯიდიისსა,
 აღარ დარჩა დრო მონანებისა: იგი იქმნა
 გამოეოფილ მართალთაგან დადგენილ მო-
 რის წარწეშენდილთა. მან გაიკონა უკანას-
 კნელი განჩინება თვსს სედა. სჯიდიისი
 მისი განთავისუფლებული ეოკელთა ცბიერ-
 თა და ცრუთა ჭასრთა და მიხესთავან,
 იწეებს ტანჯუასა და ქენჯნასა მისსა უწ-
 ეალოდ ეოკელნი მისნი ბოროტნი სიტყ-
 ვანი და საქმენი, ვითარცა ლაშკარნი უწ-
 ეალონი წინა დაუდგებიან მას და იწეებენ
 შემრწუნებასა და შემუსვრასა მისსა, შემუ-
 სვრილი და გაშტერებული შიშითა და
 ურვითა მაშინ იწეებ შენ ეკედრებასა თა-
 ვისა შენისასა, შენი ცხოვრება და მოძრა-
 ობა მაშინ მოგაკონდება შენ თჯოთეულად
 ეოკელი ბოროტი ცოდვა. რაოდენი წელი-

და ჟამი დაკარგე შენ უქმად და უნაყოფოდ. სულინა შენისათვის; რაოდენი მადლი და ნიჭი ღმერთისა გააუქმე შენ ცოდვათა და უსჯულოებათა შინა. რაოდენ გზის ღმერთმან მოგცა შენ შემთხვევა მონანებისა და მოქცევისა, გარნა შენ უგულუბელ ჰქავ ივინი, რაოდენ გზის მრავალ ფერად შეგაგონებდა შენ ივი, გარნა შენ დარჩი ვრუ და ბრმა ვოველთვის, რას ვფიქრობდი, მე უბედური, ეტეჯ შენ მაშინ გოდებით და ტირილით თავსა შენსა, ვის ვემსახურებოდი მე; ვის შევსწირე ვოველი ძალი და გონება. ამოდ აღიწერობ ხელთა შენთა. გათავდა ჟამი მონანებისა; მოისპო დრო მოწუალებისა და შეწუალებისა. თქმულ არს საშინელი ივი: წარვედით ჩემგან წიუელნი ცუცხლსა მას საუკუნესა. მაშინ აღსრულდება შენსედა წინასწარ თქმული უფლისამიერ; აჰა ესერა მოვლენ დღენი რომელთა შინა იწეონ

სიტყვად. მათა და მაცნინ ჩემსედა და ბო-
რცვთა და მფარვნით ჩუწნ კაცი ცოდვილი
და მიძავალი ჯოჯოხეთათ, და სწეველის
მამინ დღესა შობისა მისასა; იგი ისუწ-
ვებს როგორმე მოსწოს და განაქარვოს
თავი თვისი: გარნა ამაოდ იურვის იგი;
უმაღლესმან სიმაწთლემან და მართლმსა-
ჯულელებმან დუთისამან მიაგო მას მსგავსად
საქმეთა მისთა, და ვინ წინ აღუდგების
განჩინებასა მისსა.

ამას ეოველსა და უმატე მხო ესეცა ამ
ქუტყანასე; რაც გინდა საშინელი ჭირი და
სასჯელი დაემაწთოს კაცსა, მაინც ანუგეშებს
იგი თავისა თავს მით, რომელ ოდესმე
გათავდება ჭირი მისი, ვსთქუათ, რომელ
ისრეთი რამე უბედურება შეემთხვა კაცს აქ
რომ სიკუდილა დმდე უნდა ითმენდეს მას,
გარნა სიკუდილი მოსწობს უბედურებასა
მისს. სოლო უკანასკნელი ესე სამსჯავრო
მით უმეტეს არს საშინელი და შემძუ-

სვრელი სულისა, რომელ განჩინება მისი იქნება უკანასკნელი; წარწყმენდა და ტანჯვა ცოდვილისა დაუსრულებელი. წარმოიღვინე გვედრები ძმაო ჩემო ესე მდგომარეობა ცოდვილისა კაცისა. გეინისა შინა გარესკნელსა; უფრესკულსა შინა და სიბნელესა შინა ტარტაროსისასა და იცის რომ არ ექმნება დასასრული ტანჯვასა მისსა. ცოდვილი იტანჯება გამოუთქმელად.

ხოლო ვინ გამოხატავს ბედნიერებასა მართალთასა. ვის შეუძლია იგონოს სიტკბობება გულისა მათისა, როდესაც იგინი გაიგონებენ სიტყვასა. მოვედით კურთხეულნო მამისა ჩემისანო და დაიპყდრეთ განმსადებული თქუწნთვს სასუფეველი დასაბამიდგან სოფლისა. გათავდა ყოველი მათი შრომა და მწუხარება! მიიღეს მათ გვრგვინი, რომლისათვისცა იგინი იღვწოდნ და ურვიდენ ამ ქუჭვანასე. იხილეს მათ რიგი რომელსა სული მათი ეძიებდა, მა-

თი შეერთდენ იგინი მასთან რომელი იყო წადილი და მისწრაფება მათი ამ სოფელში. განძნენ იგინი სილვითა და სიტყვითა ტბილისა და საეგარელისა მის მეუფისა რომლისათჳს შიოდა და სწუროდა მათ ქუჭყანასა ზედა; და წარვიდენ ესენი სატანჯუჭლსა საუკუნესა, სოლო მართალნი ცხოვრებასა საუკუნესა.

სოლო ახლა გლოცავ თქუტუნ საეგარელს ვიდრემდის დრო კვაქეს, ვიდრემდის ღმერთი ითმენს ჩუტუნ ცოდვასა, სძირად მარადის წარმოიდგენდეთ საძინელსა ამას მეორედ მოსელასა, მით განაფთხილებდეთ თავსა თქუტუნსა. სოლო მსურსცა შევიტეო რით შევიძლია განერნე ხეგდრსა ცოდვილთასა და მიიღოს ამ ჟამად ნაწილი მართალთა თანა, ესეც დღეს წაკითხულისა სახარებისაგან, მაცხოვარი ეტეჯს მარჯუტუნით მდგომარეთა: მშიოდა და მეცით ჟამადი: მწუროდა და მასჯთ მე; უცხო

ვიუაგ და შეძიწეაღეთ მე; შიშველ ვიუაგ
 და შემმოხეთ; სანჟრობილესა შინა ვიუაგო
 და მოხვედით ჩემთანა; აჴა რა აცხოვნებს
 მანცა ჴეაგ შენცა ესე უკეთუ გსურს ცხო-
 ვნება.

გაბრიელ ენიკელაძე.

თამარი საქართველოს ბატონის-მჯლი.

(ტანგრძელება)

თავი 4.

იქნებოდა ჰირქული ვახშობა. სამსე მთვარე უხვად
ახნეუდა კერცხლის წყაროსა ცუფილისის დაბალთ სახლე-
ბზედა მის გარეშემო ბორცვებზედ. სამხრეთის მხარეს
ქალაქისა, სადაც ეხლა გაშენებულია იულონ ბატონის
შვილის ბაღი (ბოტანიკის ბაღი სოლოლაკის თავზედ),
ერთს კლდის ძირში წამოწოდილი იყო უმაწვილი კაცი,
შთანთქმული ღრმა ფიქრში. იმის სიახლეოკეს, თავქმურ,
ასიოდ ნაბიჯზედ, მოჩანდნენ შავნი შენობანი, რომელ-
შიაც მთვარე ამოდ ცდილობდა შთაებნისა რადენიმე
სასიამოვნო სხივი თვისი. ეს შენობა იყო საპურობილე
და გიჟების სახლი, აშენებული ღრმის ხევის ჰირზედ.

დანიშნულთა სასიკვდილოდ დამნაშკევოა. საშერობილი ს
კოშკიდგან გარდაცდებდნენ სოღმე თუალებ სეკეუელს და
სელებ შეკრულთა იმ სეკში; სდაც სარიადგანი ქმოკებდენ
სოღმე საუკუნოდ განსვენებას. — ფეხის სმარუბამ გამოი-
ყვანა შიშიმერ ფეპრისსაცან გლადესთან წამოწოღილი ემა-
წვილი კაცი, რომელმაც აღიწია თაზი და დანახს მთუა-
რის სინათლესედ ორი გრძელი ჩრდილი, მისკენ მიმა-
გაღნი. ემაწვილი კაცი მსწრაფლად წამოსტა და იტაცა
ხანკაღს სელი; ეს მოძრაობა შეამცნეს ჩრდილის ნატრო-
ნებმა, და ერთმა მათგანმა შეჭსძახს მაღალის ხმით:
— ვინა ხარ, შე უბედურო, რომ ამ ღროს აქ დახეტები?
შენ არ იცი, რომ ღამე საშერობილესთან სიარული,
აკრძალულია?

— მე აქ არც საშერობილესა ვხედავ და არც სასახლესა
უხასუხს ამაყად ემაწვლმა კაცმა: ახლოს მობძანდი და
გაიგებ ვინცა ვარ. —

— გემუჟებები! ახა ვინათ, ახლოდგანაც ეგ ბული
გექმნება! მაღალი ჩრდილი მინსლოვად მას გასახსრეკვლად.

— თქ, ბატონო?... —

— აა, შაღვაგ, შენა ეოფიღხარ? უთხრა მაღალმა
ჩრდილიანმა, რომელშიაც შაღვამ იცნა გიორგი მეფე.

— ემ ღროს აქეთ რას გადმოუხეკეწისარ?

— ისე, შენი ჭირიშე, ფექრმა და მთურემ განმომიტ-
უეეს, მოახსენა შაღვამ აღმოხერით.

— და კიდევ მგონია სარბანისა ვარსკუთლავმა, რომელსაც
ეგ უთვინის ეგ შენი ღრმად ამოხერა, მოუმატა მეფემ ღიმი-
ლით.

—არა შენი ჭირიმი! ჩემი ვარსკვლავი უკვე ქრება ჩემთვის, გაუნათლებლავ...

—შენი ბნალი უნდა იყოს. ღამიანის მარად ზეთი უნდა უმეტრო, რომ ჰატრუქი არ გაქრეს, უთხრა მეფემ. მაგრამ უფრთხილადი, ასკილი ვარდად არ მიიღო და ტული არ დაიკოდა.

შალვამ კვლად ამოიოხრა ამის ჰასუნად, —თუმცა ცდილობდა, რომ ტუქილის სველით დაეურუებინა ეს აღმოხვრა.

—უკვე გვიან არის გაფრთხილება? განატრძელა მეფემ: სიკვარულს უკვე შოუთხოვნიას ზარკი თვისა—ოხვრა? ვინა წალკოტიდგან არის შენი დამატუქეპელი ვარდი, რომლის ყნოსვაც ეტრე ტატკირეპია?

—უდემიდგან, შენი ჭირიმი! რომლისაც კარები დასუულია ჩემისთანა ჩუჭულებრივის მომიკვდავისათვის ძლიერის კელით. —

—შენც ღობიდგან ვრადე გადსტე: შეც გიშეკლი: ეკლებს გარდაციქვ, ბძანა მეფემ: ბადის ჰატრონი მითხარ, —იქნება ღობესუდ კელიები არ დგაკოადინო და კარები გაუალებინო, —

—ნუ შენი ჭირიმი დიდებულა მეფემ, მოახსენა შალვამ: ნუ გეკრეკით ამ საქმეში, იმ ვარდს სსუა დანიშნულება აქუს.

—მუბალე, მუბალე მითხარ მისი! ბძანა მეფემ შოუთმენე ღობით: შეც ჩემს სიჭბუქეში ბევრი ვარდი მომიგულეჟია მუბალის დაუკითხვად.

—ჩემო მოწყალე მეფე! ნუ გამირისხდებით... გერკავებდამ ვახსენო... მეფემ შუბლი შეიჭმუნა.

—შენი საქმე სულ საიდუმლოთი არის დაფარული, ბძანა მან: არ მესმის, ეკ შენი უნდობლობა რას მივა-

წერო?

— ჩემს უბედურებას, შენი ჭირიმი, მოახსენა შალვაშვილი: სანსტიკი გარემოება იძულებულ მყოფს ამ საიდუმლოს დატყვის დროებადმდე.

— თუ გჯობს, შენ იცი, უთხრა ტივად მეფემ და განაგრძელა გზა,

შალვა მიჰსდევდა მის დაღონებული.

— აღარა მაქვსრა შენთან სათქმელი, უბოძა მეფემ ტივად. შეგიძლიან თავისუფლად მიეტყვო ოცნებასა შენის ქვეყნის ვარდსედ.

შალვამ ამ ტივს ხმასედ მეფისა იგრძნო, რომ იგი მოაკლდა მის მოწყალებას. შეიწროებულდნა გულით და უგრა მან თავი მეფისა და გამობრუნდა.

ხოლო, რა გარდმოჰსდგა მეფემ რამდენიმე სახიფათო მის შემოქმედს ტირილი.

— შალვა? დაუძახა მან.

შალვა მოიჭრა თვალ ტრემლიანი.

— რა გატირებს?

— გჭსტირი ჩემს შავს ბედსა, რომელიც ესრედ დაუღალავად მდევნის. ამან ესლაც იძულებულმყო უნებურად შეწყენინებინა თქვენსთვის.

მეფემ ბელი დაუჭირა შალვას.

— შალვა, რას იფიქრებ იმ ავით მყოფსედ. რომელიც სნეულებისაგან შეწყუბებულა, და საუკეთესო მკურნალს არ ეუბნება თავის სატკივარსა?

— მე ვიფიქრებ, შენი ჭირიმი, მოახსენა შალვამ. რომ თქმა სნეულებისა და ეჭმისაგან ავთმყოფსედ ბელის

ახლება-ერთი იქმნება.

მეფემ გარცხით დააშტურა მას თაყალები და შევიდა თიქრში.

— არ შესმის, ბრძანა მას: ჭსჩანს გუღში გაქვს რამა ჩემთან დანაშაული, რომელიცა კერ გაგიბუღამს მომასხუნო. მე კი ესრედ გუღით მინდოდა შენთვის სიკეთის ქმნა.

— შენი ჭირივე, თუ მიბრძანებ, სხულ მოგასხუნებ ყოველს ჩემს გარემოებასა, და იქიდგანა ჭსცნობთ, რა მიზეზითაც არ გეშურებოდი მომესხუნებინა ჩემი უბედურება.

— სხულ მე არ მეცლება, უბრძანა მეფემ: წადი და სასახლეში მომიცადა, მეც ენლავ დაებრუნდები; მოკლოდე უბეთესს და არა უარესსა.

შალვამ თავი დაუგრა და გამობრუნდა.

— მოიცა! მოუწოდა მას კვალად მეფემ.

შალვა ისევ დაბრუნდა.

— აქ წამომევე, უბრძანა მას მეფემ: შიკველად მე მინდა გაჩქვნო მაგალითი ნდობისა. მე გხედამ, რომ შეგძლების საიდუმლოც დაცვა. გიყუბის სახლში არის ერთი სარცა-დავი შემცდარი ჭჭუასედ, საშიშია იმისი გამოყვანა იქიდგან. ოც და ორი წელიწადია რაც იქ იტანჯება. წყალში შვილი დახრჩობია და იმის მიზეზით შემცთარა. გუშინ იმისმა მცტულმა მითხრა, რომ გონებაზედ მოსულაო და ნდომობს შენს უკანასკნელად ნახვასაო. — თუ რომ ღმერთს უბრძანებია და მართლა განთავისუფლებულა სიბოყისაგან, მინდა გამოყვანინო... ღმერთმა მიუტკეოს, რაც იმას შეცოდეება აქვს ჩემთან და რა მოსება

ზითაც თვითონ ძალად თავი წაიხდინა. ამ ლაპარაკში იგინი მიახლოვდნენ საპერობილეს, რომლის შავს კედლებს ღამის ჩრდილი უფრო აბნეულებდა. კაცი, რომელიც მიჭხდევდა მეფეს, დაწინაურდა და სსჩაროდ აანთო ორ-ორი კვლუპტარი. იგი მივიდა ერთს განმარტოებულსა ოთახთან და გააღო კარები; შემდეგ ამ ოთახიდანაც სსჩა კარები გააღო, რომელიც რამდენიმე კიბით შეი-ყვანა სსჩა ოთახში. მეფე და შალვა შემობრძანდნენ; მათ ნახეს კუთხეში ხალიჩაზედ მიწოდელი კაცი, წელ-მდინ სახსით დასურვილი, რომელიც საშინლად ფშვინავდა და ამ ფშვინავს მოჭხდევდნენ სშირნი კრუს-ენი.—ფეხის ხმაურობასზედ და სამთლის შექცეულ ამ კაცმა თავი აიწია. ამქმძილი ჭკუჭვიანი თეთრი თმა ჩამოჭვიდებოდა მას თავი-დგან სახსადმდე, ამ თმასთან შეერთებულიყო წვერ უღვა-ში, რომელთაც ასე ჭკვანდა, თავის დღეში საგარცხელი და წყალი არ მიტკარებოდნენ, და სრულიად სახე ამ სა-ცოდვის ბაღისგან იყო დაფარული, თვალების გარდა, რომელიც ციების სიდხისგან აღგზნებოდნენ, ვითარცა ზიზილავი. მან შირველად მიტკია ეს მხეცური გაზინი-ლაგებულნი თვალნი შალვას, და განგრძობით დასტე-რდა, შემდეგ მან დაფოვნებით გარდითხანა ჭკრეტა თვისი გიორგი მეფესზედ.

—ო, ჩემო მტარვლო, ჩემო სულთამსუთავო, დი-დო მეფე! შეჭურს ამ კაცმა მთროლოვარისა და გაწვე-ტილის ხმით: სადა ხარ, დიდო თამარ დედოფლის შ-ვლო! რატომ ერთხელ აღარ მომიხედე; ნუ თუ აღარ გი-კარგარ აღრინდელივით... აღარ მახსომს როდის იუხ

უკანასკნელად ჩემ სანახავად... ოო, რა გჯან გადის დრო უბედურთათვის!... ახლოს მოდეს ჩემკენ, დაჭრება ჩემის ტანჯვით, მაგრამ დიდხანს აღარ გა'ამოკუნებს ჩემის ტანჯვით: ჩემი დღეები დაოვლილია; მე კვტრმნობ, რომ დღე დღესედ მშაფერი სიცხე სრუქამს და ჰუწამს ჩემს გულ-დუძლას!... ოო, ღმერთო შემძლებულო! ჩქარა, ჩქარა მიწოდე ჩემთა წინაპართანა, ჩემს წმინდა თამარ დედოფალთანა; უამბო მას შენი ბედნიერი მეფობა, შენი ქველობა, სიმართლე, სიბრძნება .. ოჰ, ლაშავ, ლაშავ! ოცდა თორმეტის წლისა ვიყავ. როდესაც აქ შემოველ; მაშინ შავი უღვასები, შავი ბრწყინვალე თმა, ლომებრივი გული აშენებდნენ ჩემს უმაწვლ კაცობას... ესდა რას დავემს-ტავსე; რომელს მსუცს არ შეზარამს ჩემი შეხედულობა?. მახსომს, მეც დიდი დანაშაული მაქვს შენთან... გჯან არა გვტრმნობ ხოლმე ამას ხან და ხან... ოცდა ორი წელიწადია, რაც ეს უბედურება შემემთხვა, რაც მითხრეს ურემი გადბბრუნდა ალაზნში და დაიბრუნენო!.. ვინ გა-იგო ჰსწორეთ რომ ისინი იყვნენ?, ვის შე'ტკიოდა გული, ვინ მოანახვებდა?..

— დედი ჩემის თამარის სიფლავის მხემ, უთხრა მეფე გიორგიმ, მე მთელი კახეთი გადავაბრუნებინე და კერა ახავი გავიტერა; ვეღარც ის გლეხები ჰბოკვს, ვინ-თვსაც მიგებარებინა.

— გამარა, გამარა! ნუ მტანჯავ. მე რომ ეროსედ კარ-ზედ გამოკუსულეიყუ, მე ვიბოუნდი, მე მოენახვიდი, არა კახეთში, სსჰაგან; სსჰაგან.. ოცდა ორი წელიწადია რაც მე მსე და მთვარე აღარ მინახამს, აღარ მახსომს

საიდგან ამოღიან და საით ჩადიან; აღარ ვიცი, ისეუ ისე
ანათებენ ქუჩუანასა თუ არა?... მე ხო მამა ვიყავ ამ
ოცდა ორის წლის წინად... მე ხომ ვახუი შვლი მეყვანდა,
სად არის იგი?... ოჰ, ღმერთო! რადათ მიბრუნებთ ხო-
ლმე მე უბედურს მესსიერებას; სიუვარულს, რატო გო-
ნებასთან ესენიც არ წამართვი?... ოჰ, ჩემო სიურმის შუ-
ლო! სადა ხარ, ვისმა უღმერთო მარჯუტნამ მოგიღო
ბოლო?... ნუ თუ აღაზნის სვირთებმა ჩაგნთქუტნს... ნუ
თუ უბედური მამა არ შებრდდათ მათ?... ეხლა ამ ვემა-
წვლისოღენი იქმნებოდა.. მან შეესდა შაღვას და თვალ-
თავან წარტქდა ამ უბედურს უხუი წყარო ცრემლისა,
ცრემლისა, რომელსაც დიდი ხანი იყო იგი მოკლებული.
მეუემ რამდენჯერმე დააპირა სანუგუშო სიტყვს წარმოთ-
ქმა, მაგრამ ესეც მეტად აღძრულ იყო ამის სიტოდაო-
ბით და ვერ მიიტა ხმას სიმტვიცე სათქმელად |საიმედო
სიტყვას რისამე. შაღვასაც საშინლად უღელამდა გული
და ვერ ბუდამდა მეფის მორდილებით ეთქვა რამ.

შემდეგ, რა მოხუცს დაუმუჯდა მცირე გულის
ღელვა ცრემლისგან, მან წამოაწია და დაიხოქა.

—მეუემ! წარმოტქმა მან, რა განაპურო მთროთო-
ვარე მეღავები და ზღაუღინა თვალნი სეცისადმი: დედის
შენის გულისათვს მომიტყეებია შენთვს, მხოლოდ შენ-
თვს, ყოველი შეცოდაბა, ყოველი ჟოჯოხეთური ტან-
ჯვანო, რომელნიც ამ საშინელს სხელში გამოვიარე!
ღმერთსა ვთხოვ რომ, აღარც იმან მოგთხოვოს პშის
სამაგიერო ზასუნი, რომელშიაც ვერა რაღა გაგმართლებს!..
აღარ დამშთენია რამდენიმე დღის სიტოცხლე. საფლავის

შირიდგან ტყვედრება შენთან დამნაშავე, მაგრამ დიდდ უბედური მამა, შეიბრალებს ეს თმა, ეს უბედური ჩემი თავი (მან შემოიკრა გული თავში), შითხარ, თუ გინდა მომატუეუ, რა უყავით ჩემს შვლს? ცოცხალია თუ აღარა? გისმა შეუბრალებელმა გელმა გამოსტრა უმანგო გრავსა ეელი?... გისმა სისხლიანმა გელმა ამოუთხარა მას სთფ-ლაგი?... ანუ ნოთუ მართლად აღახანმა დამიხრო და გნ-ხამ იქ, სადაც ესლა გემსადები წასსგელელა?...

— გვიციტები დედის ჩემის თამარის სულს!..

— გამარა კმარა, ნუ შეფიცები! გაწყწტინა მოხუცმა და დაჭკიდა თავი. — ოო უბედურო მამავ! ოჭ, ოჭ, უბე-დურს კანსკელავსედ დაბადებლო შვლო! ნეტა სადახარ ჩემო ქორთვა შვლო, ჩემო ზატარა შალავა!..

ოჭ, მამავ! მე ვარ შენი შვლი შალავა! შეჭყვრა შალ-ვამ ტირილით და მივარდა გულსედ შამასა.

მომინდვა მკითხველთათვის წარმოიდგინოს გულის აღრეულება და გომნობანი, რომელნიც დაჭბდა მუნ მეოფთა შორის ამ სახილგელმა. ამისი აღწერა უფრო მსელია, ვიდრე წარმოდგენა — მოხუცებულს მამინვე გონება მიუხდა, რა შეესმა მას ყურში სიტყვანი: «მე ვარ შენი შვლი შალავა.» მეფე ბუტბუტებდა: «ამს რას ეხედამ! ეს რა მესმის, შალავა ყოფილა ამ საცო-დავის შვლი.» ჩქარა წყალი, მმარი? ყვროდა მწუხარე შალავა და გულში უეოფდა კელებს მამასა, თითქოს გუ-ლის გასამტარებლად, რომ ბერა ან შეჭსწყეტოდა?

რა ტივი წყალი შეესო მოხუცს სახესედ, მან თვალე-ბი ახილა და კელებით იწყო ფათურობა.

—მე ზეტიდგან შემომესმა ხმა! საიდან იყო, ვინ მიიხრა შენი შული შალვა კარო? სად არის? აბა ერთი გამაგონეთ, აბა დამანახეთ, ღუღღუღულებდა მოხუცი უგონოთ და იფშენეტდა თვალებსა სინათლის მოსამატებლად.

—მე, მე, მამაკ! მე ვარ შენი შული შალვა, რომელიც ყმაწული გაუშვი ჰეტრე ერთგულადქს კელში... მეფემ მოწალებს მოიღო, მოგიტყვა ყოველი. გამსწედი, მამაკ, უნდავ გავალთ ამ სახლიდან?..

—ჩქარა სამთელი ახლოს! შეჭურვან მოხუცმა: კჭკუდები... ერთი შენი ხმა კიდევ გამაგონე, ერთი შენი სახე კიდევ დამანახე შულო, შულო!.. თვალებზედ ბელი მომისვი, მეხუტებას!.. მომეხვიე შულო! კერე, კერე! მეფეე!.. გამადლობ... და მოხუცი კვალად გარდიქვა.

ამოდ ცდილობდნენ შალვა და იქ მყოფნი მოუკანათ მოხუცი ტონზედ. იგი უბვე აღარა ჰგონებდა შულის მხურვალებით მოხუცენასა და მის ცხარეს ცრემლის დინებასა, ძრეულმა გულის მოძრაობამ სიხარულისაგან მოუხმო საცოდავს სიცოცხლე, რომელიც ძაფზედღა ეკიდა. —

მეფე იდგა დაფიქრებული და აღძრული ამ სახილველისაგან. შალვა ტიროდა და ჰკოცნიდა მამას ცივს ბელებზედ, რომელნიც თან და თან უშუშდებოდნენ.

მეფე მივიდა და ატლიჯა შალვა მკუდრისაგან.

—იგმარე შულო შალვა, კმუნვარება, უბძანა მეფემ, მართლად განგებულეხამ მოგვიყვანა ჩუენ ამდამ აქა: შენ ამიტომ, რომ დატეხებო მამიშენისათვის უკანასკნელი სიცოცხლის წამი შენის ნახვით; და მე ამიტომ, რომ მიიღო მისგან მოტყება. მაგრამ ღმერთთა მოწა-

შე, რომ მე დიდხანა მსურდა ამ უბედურის განთავისუფლება, მაგრამ შეშინოდა არავისთვის არა აქტუხარა სიტუაქში, რომელიც სვე და სვე მოჭსდიოდა.— ციცი შალვა, რომ ამის შული იყავ? ან თუ ციცი ამისი ესე მდგომარეობა, რატომ ერთხელ არ მომავინე? იქნება რამდენისმე გვრით აქედან ადრე გასვლას გაეგრძელებინა შავისთვის სიცოცხლე, რომელიც ესლა ესრედ საჭირო იყო ამ უბედურისთვის.

— მე ციცი, შენა ჭირიში. რისაც დამნაშავე იყო მამა ჩემი თქუწნთან, შიასხენა შალვამ: შავრამ ისეი აღარა შცოდნა, ცოცხალი იყო გიდეე სადმე თუ არა, ვიდრე ჩემი სახელი არ ასხენა.— მაგრამ. როდესაც ამ უბედურმა გაახსენა ოცდა ორი წელი თავის შერობილებიან, მე მაშინვე გულმა მიგრძნო, რომ ეს უნდა უოფილიყო ჩემი უბედური მამა.

— დმერთმა აცხონოს! დმერთმა მიუტეკოს ჩემი თვალის დაშვება, როგორც მე მიუტეკე, ბიანა შეფემ: შულო, ეს მამა დმერთმა წავართო, ასლა მე დავიჭერ ამის აღატს. გუცდები, რაც ამის ბოროტება მივაყენე ჩემის ახლგახლობით და უმეტეს სხვს რჩეით, შენ გადაგიხადო სიკეთით. გამოესალმე შულო და მე მივიღებ ზრუნვას ამის დასაფლავებისას დირსეულად. შირველს შემთხვეულებში დავბრუნებ შენს გვარსა და მასთან სხვა მოწყვლებსა. ამ საცოდავის აქ ეოფნა თითქოს დაფარული იყო ქუწუნისათვის, და არც ესლა მინდა რომ შეიტყონ ამისი სიკუდილი.— შეფემ გელი და უჭირა შალვას და გამოიყვანა ამ საშინელის სახლიდან.—

რა უბედურს კარსკვლავსება კარ დაბადებულს! ამბობდა შადვა, რა მეფე შებამნდა სსასხლეში და თვითონ დაშთა მარტო: ვპოვე უბედურებაში ოც და ორის წლის დაკარგული მამა, და თვით იმ დროს, როდესაც დაჭკრა იმის განთავისუფლების უამა, როდესაც მას უბრუნებდნენ თავის დაკარგულს შულსა, თავის სიცოცხლეს და უოკელს ბედნიერებას,—იმ დროს დაღია მან ჩემს კელში სული!...მომცა ღმერთმა სეციური სანოლო კავშირი ჩემის სიცოცხლისა და თვით იმ დროს, როდესაც ესოდენ ჭირ გამოვლილი კჭეჭობი დაკმტებარვიუგ მისის სიყვარულით და იმის მოხვეუნაში და ალერსში დამევიწეებისა წასული უბედურება ჩემი, თვით იმ დროს მტლუჟენ მას გულიდგან და სხუას აძლევენ! განა ამახად უმეტესი უბედურება არის კიდევ განილი კარცისათვის?..

ამ სამიმიოს ფიქრში შესულმა შადვამ მიატანა იმ ბებრის ქოხსა, სადაც სოფიომ განახრა იგი პირუჭლის თამარის წერილით. მან უსებურად მიატანა კელი კარებთან, რომელიც მცირედის შეხებით მაშინვე განილო. და პირველი საგანი, რომელიც შესება მას თვალებში, იყო სოფიო.

—ოჰ, მადლობა ღმერთსა! . შეჭყურა სოფიომ; მე სული ამომხდა თქუჭნს ღოდინში; სამჯერ თქუჭნსა ვუოფილვარ და გგონებ თქუჭნს მსახურს ივანეს ქუჩა აღარ დარჩა ქალქში, რომ არ მოენახე. გულები დაგვიხუოქეკინ იცის, რა წარმოგვიდგა ფიქრში.. აი თამარის წერილი.—რით გადაწუდა თქუჭნი დაზარაკი რუსუდანთა?!

—ნულარა მკითხამ, სოფიო? ცოცხალი რომ ადარ შენახე ისა სჯობდა!.. უოკელი უბედურება ერთად შეიკრიბა და დღეს დამაწვა თავსა! ცასა და ქუჩუანას მისწულებს რუსუდანი!... მართიეკს იგი გულიდგან ჩემს თამარსა და მასთან სიცოცხლესა!.. შე კერ ავიტან ამ უბედურებას!.. ოჰ, სოფიო, რატომ თან არ მოიყვანე თამარი, ავამსო იგი ჩემის ცოლად, გამოვიმგლოვოთ ერთმანეთი.—ვიტირო და ვატირო!.. ტუნი შერყევა, რამგანდება, რომ თამარს უნდა განმაროროს.

შალვა ჩამოჯდა ტანტუკედ, დატურთებული მწუხარებით.
—ჩუწნ მომსადებულნი გიყავით შავ უბედურებისათვის, უთხრა სოფიომ. შე უოკელი გაგიგანე და მოკახსენე თამარსა. მას მტკიცედ განუზრახებია მოიხმაროს უოკელი ღონისძიება, რომ სულთანს არ მიჰსთხოვდეს, მას თუთან უნდოდა თქუწნი ნახვა, მაგრამ ნაღველისაგან სიცხე მიჭსტან. პირველს კეთილს შემთხვევაში გაგებდგინებ აქ მოსვლასა, როდესაც სსსახლეში დაიძინებენ. მაშინ დაარბეთ, როგორც მოიქცეს.

ოო, სოფიო! დამდე ვალად ებ სიკეთე. მანჭუნე კიდევ თამარი; იქნება იმის ნახვამ განაღძოს ჩემში დარკული ძალა გონებისა და უშველოთ რამ ჩუწნს თავს საითმე. თორემ ჩუწნი იმედი ეხლას ბუწუნედლას ჭკიდას.

—თქუწნი ივანე უოკელ დამ აქ გამოგზავნეთ ხოლმე, რომ გაცნობოს, რა ღამესაც მოვალთ, უთხრა სოფიომ, რომელიც ივანეს ხსენებასკედ გაწითლდა და თავი ძირს დაიხარა, თითქოს ამ სხელსკედ უოკელთ წაიკითხეს მის გულში დაფარული საიდუმლო. მაგრამ შალვას

საკუთარი მწუხარება ისეთი არ იყო, რომ შეემცნევი-
ნებინა მისთვის სხვის აღრეულება. —

— მე თვითონ გავათენებ ყოველ ღამე აქა თქუძნს ლო-
დინში, ჭისთქუა შალვამ: ვიდრე თამარს არა ვნახამ, ძილი
არ მოუა ჩემს თვალებს. მოახსენე, სოფიო, თამარსა,
რომ წინააღმდეგობას ვერ ნუბამი გაუწევს რუსუდანსა,
თორემ იგი შეტკივრამსთ აქ მოსვლის გზასაცა, და მეთ-
ვალაკო არ მოგაშორებსთ. —

სოფიო და შალვა გამოვიდნენ დაღონებულნი და წა-
გიდნენ თავთავისად. თამარის წერილმა მოუბოკა შალვას
მცირედი იმედი და ამასთან ნაღველის შემსუბუქება. — რა
შინ მივიდა, შალვამ დაწვლელით უამბო ყოველი იმ
დღის უბედურებითი შემთხვევლება თავის ერთგულს ივა-
ნესა და დატვრთებული სამიმოს ფიქრებით მიწვა იგი
და საჩქაროდ აღშფოთებულმა ძილმა შეიპურა.

დღისით შალვა აღარ გამოდიოდა კარზედ; მატრამ
ყოველ ღამეს იგი ჩუქნის ცნობილის ბებრის ქახში ათუ-
ნებდა; ამ ბებრსაც სიხარულად ვიანხნდა შალვას იქ მი-
სვლა, ამიტომ რომ გასვლის უამს დილით მას ტახტ-
ზედ უეცრად დარჩებოდა ხოლმე რამდენიმე დრახმი და
დანგი, და როდესაც ბებერი მოაგონებდა მათსედ, შალ-
ვა ეტყოდა: «ჩემთვის სამოელი ხანოე და ღმერთს შემა-
გედრე გულის წადილი აღმისრულსო.» — ბებრიც სი-
ხარულით უსრულებდა ამ თხროგნას.

ოთხი ღამე გავათენა შალვამ მოთმინებით თამარის მო-
სვლის ლოდინში; ხოლო გათენება მესუთის ღამისა
ეჩუქნა მას გაგრძელებულად. მას ძილი გაუკრთა, შეგმა

ფიქრებმა მოიტყვეს იგი: მან წარმოიდგინა, რომ თავის
გაუბრეს განზრახვებმა მათას საიდუმლოდ მოსვლისა
და შეუერთეს გზა; ამ გზაზე, ფიქრმა არ ახერხებდნენ
მას; ხან დგებოდა, ხან ჯდებოდა. ხან აღშოკებული
ბოლოსა ჰქრამდა და მცირედი ფეხის სმარება ქუხაში
დაძებებდა ხოლმე მას კარებსა.— უკვე გათავის შამ-
ლებმა შირველი უვილი; უკვე შეორებად მოჭეუნი იგი-
ნი. შალვას ეგონა რომ აღარ გათქნებოდა; უშეტესად
უფრო ამხედ უბოროტდებოდა გული, რომ ბუბრის
ცვირიდან სხუა და სხუა ანგზედ ამოდიოდა ხამსელი
ხერხის სმა, რომელიც ჰსწვევდა ძაფებს მისის ფიქ-
რისას. შალვამ უძვივ მიათვალა ეს მესუთე ღამეც ფუჭად
ხაჯალებსა, ვითარცა კარებმა მიიღო ჭრატნი და
არსნი ხადრში განხუდნი გვამნი შემოტვიფდნენ ქონა-
ერთი მათგანი მიიღო შალვამ ტბილს, გრძელს მოხვე-
ვნაში, თითქოს უნდადა ამ ერთის მოხვევნით გამო-
სუფიყო განვლილის დროდს დასაკარეს აღერსსა. გიღრე
სოფიომ არ მოაგონა რომ ცოტა დროებადა რჩებათ
მათ გათქნებამდინ, მანამდისინ ბუკენი მათნი, თითქოს
შეწებებულნი არ გაშორდნენ ერთი ერთსა. თავარი და
შალვა ხამოსხდნენ ერთად ტახტზედ აღშოკებულნი,
და ღამურაგს ვერ ახერხებდნენ. მათ ეშინოდათ კეთხით
რამ ერთმანეთისათვის, დასასრულ შალვამ დასძრა სი-
ტუქა.

— თავარ, თავარ! შენ რომ ჩემთვის დატყუარებინა
და წამომყოლოდი მცხეთის ვუბრის დასაწერად და იქიდა-
ნიც ახალციხეს, ესეა მე და შენი ბედნიერება შეტყუებუ

ლი იქმნებოდა, და თუ გინდა ბოლოს გამოკვინილიყო-
ვით- მაინც კელარავინ შეიძლება ჩუწნ დაშორებასა.

—მაშ მხოლოდ ორი გზაა გერჩება აღმოასრეკლად; ანუ
სიკუჭდილი, ანუ განშორება? ჭკითხა თამარმა მთროთლ-
ყარის ხმით.

—ჩემმა სვეწნამ და ცრემლმა ვერ აღძრეს დედა თქუწ-
ნი რუსუდანი, ჭსთქუა აღმოხვრით შალვამ. იგი დახა-
რის ტუბილს იმუდსა, რომ ჩქარა შექქმნას სიდედრი
დიდის სულთისა, და სრულუბით არა ჭუიქრობს მასზედ
საბუდნიერო იქნება თუ საუბედურო თქუწნი კუპირი
მასთან. რასაკვრეკლია, ჩემს შემდეგ დედა განახვიდა და
წარგიკითხვიდა დარიგების სსმოციქულოსა?

—მაშინვე შემობანდა, უოხრა თამარმა: შენს იქვე ყო-
ფნაში, რა ორიოდე დედი ჩემისკან ნათქუამთა სიტუ-
ქუბაშა მოახწიეს ჩემს ყურადმდე, მე მაშინვე შემომ-
ფრინდა სისხლი თავში, გამაცია და გამაცხელა, მაშინვე-
ჩაქქქ შე ლოგინად და ყურის გღება თქუწნის დახარ-
კის განგრძელების მივანდე სოფიოსა, რომელმაც არა
დამამაღარა, რამც გაკონა. შენის წამოსვლის შემდეგ
რუსუდანი შემობანდა ჩემთან. იგი საშინლად აღრუელი
იყო და ამაოდ ცდილობდა შეეცა თავის თავისთვის დამ-
შუდებითი სახე. ვატუობდი, რომ ჰირველს შემოსვლა-
სდედეგ მიზირებდა ყვედრებას, მაგრამ რა ლოგინში მნა-
ხა, თავი შეიმაგრა და მცირედ დაიმშუდა გული.—ესრედ
ადრე რათ დაწოლილხარო მკითხა მან, მე მოვასხენე
მეყვესულად შეუძლობლობა. მაშინ დედამ მავა დამიწი-
რა და მიბანა: წელან კარგად იყავ და ესრედ ასრედ-

დად სიტხე რამ შოგტაო; ვჭსწუხვარ, რომ აქიმი აქ იყო და გავისტუმრეო; საუტნოგო გამოცდილი ექიმიას, საბედად შალვა ეწოდებაო. ამ ხსენებაზედ დედის თვალები არა შმორდებოდნენ და თითქოს ცდილობდა იგი წაეკითხა ჩემი გულის მდგომარეობა.— მე ვიგრძენ, რომ რაღამაც ცხელმა ალმა დამწო სახე და საჩქაროდ ჩაკუვთაფი ლოგინში, რამეომაც დამალა რამდენიმე ჩუმად გარდმოცვინილი ჩემი ცრემლი.— მამილატამს, ქალა შენი ბედნიერებაო, განაგრძელა დედაშ დაცინვის ხმით: საქებური ნიჭი გქონია ქრემების აღმოჩენისა, თუ რომ ჩუჭნს სახლობას არ ეჭუთვნადეო, მაგრამ ჩუჭნ უფროს განჩქვა ფიტით მათ ძუნასიო, შენ ასეთი საქმე დაგიტყრია, რამეღიც უმაგალითო არის საქართველოშიო, მაგრამ ბედი შენიაო, რომ დროზედ შევიტყე, და ეს საიდუმლო სავთა შოკის დამარხება სათუღაუადიდეო; შენ ისეე გიბრუნდება თავისუფლება შალვას მხრითაო,— რამეღსაც ფიტე ჩამოკართაო. ბიძა შენს გიორგი მეფეს სიტყუა მიუტია სუფთისს გამოცხავნილის კაცისათვს და დაჭმინების შენს თავს ცოლათაო ხოლო მეფეს სიტყუა არ გატუდება უომოთაო.— მე არას უბასუხებდი, მხოლოდ ჩემი ტირსლის ხმა ესმოდა დედას. შემდეგ რა გული დააჭერა, რომ მე ვედარას უწინააღმდეგაბე, განაგრძელა ლბილის ენით: იმედი შექმნებაო, რომ ამ მცირეს უსიამოვნებას გულში არ დანერგავო და შენს ქმარს სუფთანს გვიყოფიებ შემწეად, როდესაც საქართველოს საჭიროება მოითხოვსო.—

მე მოვასხენე დედას, რომ სიტოცხლე ჩემი მას მოუნიჭებია ჩემთვის, და შეუძლიან მსხუჭრზლად შეწიროს იგი

ბრტა შინდომებს, მაგრამ ვიასდინ სულთანი თქუჭუნ დიდხანს არ შეგრჩებათ სიძეთა, და კავშირი, რომელსაც ესრედ ბედნიერად რაცხამთ ჩემთვის, წლის თავზედ შეგ-მოსავთ თაღხითა შეოქი- ამიტომ რომ სიხარულის ნა-ცვლად აქედგას წავიღებ გულში სისხეჟდინოს წულელსა რომელსაც ვერ გაკურნამენ ვერც იქაურნი დახელოვნე-ბუნღი შეკურნაღნი. ვერც დიდება სულთნის ცოლადისა შეოქი.— დედამ გაიცინა ძალა დატანებით და მიბძანა : არა შელო, მე დარწმუნებულე ვარო, რომ რამდენსამე თოვის შემდეგ. რა მოკავონდება ესლანდელი ნათქუჭმ-მნი სიტუჭბი. გაგაწიოლებიო და მაშინ გუნებაში დამიმაღლებო, რომ სრედ შეკრად მოკუქეცი შენის ბე-ღნი რების დასამკვდრებლათაო. განა მე არ მიამის შე-ნი იმ სიშორეზედ გასტუმრება, რომელცე ვიდრე ცო-ცხალი ვარ, თვალს არ გამაშრობსო, მაგრამ მე ვჭსთ-მობ ყოველს ჩემს საამოვნებას შენისა და საქართველოს სარგებლობისათვისო! ა ა სიტუჭბით, მან მაკოცა და შეკიდა თავის სწოლში.— მე თუქმის გათენებადინ სინხსა ბოდაქი ვიყავი... მე არ შემიძლიან უთრთოღ-ვულად წარმოვიდგინო ფიქრი. რომ სხვს ცოლი უნდა შეეჭმნა. მე მოკვინარებ ყოველ ღონის ძიებას ამ უბე-დურებისგან გამოხსნისთვის, შე განმიზრახვამს ნიკო-ლოზ კათოლიკოსი მოკვინარეთ ამაში შეამავლად დედასთან. მე თუთონ მივალ მასთან და ყოველს მოკვინ-სენებ; აუმიუბ კაღოებს ცრემლით...

— ებ სულ ამაო იქმნება, უთხრა შელავამ; მაგის შე-ტუბობინებთ გავ ჩქით მხალთად ერთს მეტს მოწამესა ჩუჭნის შოქმედებისა. კათოლიკოსის თხოვნა მხო-

ლოდ უმეტესად განარჩისებს რუსუდანს; ან როგორ გაჭბედა მის ოგი იშუამდგომლოს ამ საქმეში! რას ეტყვის? შალვას სიძობა ჭსჯობს საბერძნეთის სულთნის სიძობასაო? — ჩუჭნი თხოვნიო კვლარას გააწყობო. მე გჭფიჭრობ ვოკახმაროთ კიდეუ ერთი უკანასკნელი და სამიძიძო ღონის ძიება, თუ ამანაც არ შეაბრკოლავ რუსუდანი, მაშინ მას აღარა შეაბრკოლუბსრა.

თამარი ზღმფოთობით კლოდა შეეტყო ეს სამძიძო ღონისძიება. — შალვამ მას უურში რაღაც წასჭჩურჩულა.

თამარი განცუფრებით შეკრთა. გაწითლდა, თუმცა სიბნელე მადამდა მის სიწითლესა და უკან შეჭლდა.

— ეკ არ შეიძლება! უთხრა თამარმა: მე ჩემს თავს სსსიუჭდილოდ კი გამოვიმეტებ და ამანედ უმეტეს სამძიძო საკიცხავს საქმეს ჰერ დაგვიტერ.

— თამარ ნუ დატავიწულება შენი ნათქვამი სიტყუჭბი: « მეფემაც რომ მითხოვოს, მე შენის მეტა ქმარი არაკინ მიწდაო » რით აიტვიცებ შენს სიტყუბს?..

— მართალია. მაგრამ ჰერ შეწინარეობული არავისგან არის ჩუჭნი კავშირი.

— მაშ ჩუჭნი მეტი აღარა გერჩებარას სსლახარაკოდ, უთხრა ცივად შალვამ, — მაგრამ შიგნიდგან გული მისი შხათ იყო შუაზედ განეთქილიყო. მაშ ჭსჩანს რუსუდანმა არ მომატყუა, რა მითხრა, რომ თამარი უბევ ნანობსო თავის ჰუტურ შემიხუჭულებასედაო და ჭსწყეგლიხ იმ უბედურს დღესაო, როდესაც მან ბეჭედი შეტიცვალაო. — ნეტავი ისევ მოტყუებული გეოფილავიგამაშინ იმ ტბილის იმედით მანაც მოკჭკუდებოდი, რომ ჩემოვს ცრემლს გარდმოაკლებს ვინმე მეთქი... მეუგუ-

ნური, რატომ არა გჭფიქრობდი, რომ მაროლად ჩემსა, და სუელთნის ცოლთბაში განუწომელი სემდღარი ძეგს.—

—ოჰ, შალვა! რა უსამართლოდ მავკედრებ! უთხრა დამწკარის გულით თამარმა: ნუ თუ აჰ, ამ დროს, შენ-მა სიყვარულმა არ გამომიტაცა? ნუ თუ მხოლოდ ჩემის უპატურებით შემიძლიან ღაცემტვიცო სიყვარული?

—როდესაც ჩუწნის მაგის მეტი ღონისძიება აჯარა გერჩებას ჩუწნის თაკების დასაცუელად, გკონებ არაფერმა არ უნდა შეტებროლოს.—მაღათბა ჩუწნის არ შეტვიძლიან; ნება ჩამოგვართვეს; მოთმინება, თხაყნა, ცრემლი უღმობელ ჰყოფენ რუსუდანის გულსა. სხუა რაღა ღონისძიება გკითება ჩუწნის სიცოცხლის დასაცუელად?—
თამარი ირყეოდა.

რა ეს შეამენია, შალვამ უფრო მოუმატა შეთქველებას, მერმე შალვა მიუბრუნდა სოფიოს.

—ხოფოფჳან! ჩემი ივანე გამიღმუარე და ერთი სასახლისაკენ გაიარეთ, იქ ხომ აჩავის შეუმცნევათ თქუწნი წამოსუდა.

—არა, არა! შეჭყურა თამარმა, რომელსაც დასახა ციგ-შა აფელმა და თრთოლამ აიტანა, ნუ წახვალთ, სოფიო! ერთად წავალთ!

—რას ბძანებ, ჟაღბატონო! მოახსენა სოფიომ: როდესაც შალვა მოშორებულა გყავს, შაშინ სულ წუწუნებთ და ბედს უჩივით, და ახლა, როცა გკერდით გიზით, ექცივით!.. ნეტავი მეც მაღირსოს ღმერთმა ქმარი, თორემ...

ბებერი ტუბილად ხერინამდა.—ივანიც ჩქარა განშორდნენ ერთმანეთს.

(განტრძელება შემდგოს ნუმეში იქმნება.)

აღექსანდრა გამიხელდა;
მომეჭეშა, დამსტა ელდა.
ნეტავც, ვსტნობდე რას მიწერება,
ტული რისთვის აუღელდა?
შეუბერია შავსა თიქრებს;
იჭვინულად ჩემსედ ჭფიქრებს.
ნეტავ, მამცნო, ამ გეარ ჭარებს
სად ტუობილობს? საიდგან ჭკრებს?
გუიცივ გმნობით ზე ნათელსა,
გეფიცებით ქვენათ ბნელსა,
არ ვსტოვებდე ძველსა გზასა,
და არც სატრფოს ჩემსს ძველსა!
მაშ რიღასთვის გამიხელდა,
მომეჭეშა, დამსტა ელდა?
მითხრას მაინც: რას მიწერება,
ტული რისთვის აუღელდა?
მის მღერაღსა რათ მადონებს?
განა თვითონ არა ჭგონებს,
რომ მის ეშხით დათუოქული
ეს ტული სხუას ვეღარ ჭმონებს?
ჭგონებს, მაგრამ არის ქალი!
მაშ სადღა აქეს სამართალი?

-იგი მხოლოდ თავსა იტყვის,
როცა ჩუბნ გუწვავს ტრფობის აღი!

აი რისთვის გამხელდა,

მომეჭუშა, დაჭმდა ელდა!

ახლა ვიცი რათ მიწერება,

გული რისთვის აუღელდა!

მართლაც თუ აქჲს ჩემგან წეენა,

არ გმარა ეს ჭირთა ჩენა?

ნეთუ ცოდვას ვერ გამბანდა

ესოდენა ცრემლთა-დენა?

აწ მაგმაროს მრისხანება!

ეს გული მას ემონება!

შემიბრადოს მისი მონა,

რომ გვლავც შევსძლო თავჯანება.

ნულა ქუშობს . . . შეისმინოს,

სატრფომ ტურფათ გამიცინოს

და ცრემლების მოსაშრობლათ

მისი ეშხი მომაფინოს!...

თორემ თუ კიდევ გახელდა,

რისხვით გული აუღელდა,

ანუ შექმლის უსატილოთ

და ან მომკლავს მისგან ელდა.

აკ. წერეთელი.

ჩემი სიამოვნება.

შობულო არევ დიდი ხანია,
გელარ გიხილე შენ სანატრელი!

ველარ გიხილე სატროლო მხარეს —

ჩემის გულისა განსახრელი!

შენ ჩემო არეგ. გეტროვი დაგხარი,
შენის ხილვითა აწ ძლივს დამტკბარი!
შენ მშუჭნიერო ტურთვად შემეგულა
ჩემო დაღებავ და სიქადულა!

დამტკბარი გრძნობით. ტუჩებ მღამხარი,
გიძღვნი საღამისა შენი სტუმარი!

ამ წელელსა გულისა აწ დავიმშვდებ
ტელურსები და შენ გადიდე!

აი! დავცქერი მე იმ ადგილსა,
სადაც მწურთინიდნენ ვით ყრმისა შვლსა!
სრულად ვნუგეშობ სრულად დაქსტებები
ბედნიერ ვიყო, თუ აქ მოგვუდები!

საწუოო ესე მაღაიდ ქრება.
სად არს ბოდბელი, სადღას კრება!
სადღას არიან ის მგალობელნი:
ღაზარე, საბა ან სიმონ მღუდელი!

აბა სადღას ის ბერთა კრება,
ველარვის ვსედავ, გული მიკრება!
სად არს გიორგი ან ინოკენტი,
გიგლოვ და ვსტინი რა კაქო მის მუტი!

სად არს დიონოს, ან გრიგოლ ბერი,
ანუ დანიელ, ზოტივე მღუდელი!
ველარ მოვისმენთ ჩუჭნ მათსა კმისა
ველარტ გალობას, ვერტ განანახსა!

მხოლოდ საფლავთა შიშველნი ქუნი,
ჭმოწობეს, რომელ აქ მღუდელნი-ბერნი!

ველარტ სიციცხლით ერთთა ახმანი,

სიკუდილითაც აჩინა ძმანი
 აი სასახლე! თითქოს ბუტბუტით,
 როგორც რომ შენჯი, თითქოს იმის კმით!
 მე მანიშნებდა ვით მადლობულთ,
 რომ კუჩად უეის მუნ წმინდა ბერი!
 მას მიუწერდა გულთ ქებასა,
 რადგანც არ აკლებს უურადლებას!
 ყოველი მისგან კუჩად ალდება,
 თუ შემწობა არ მოაკლდება!
 მაშ იმედია განელოს კარი,
 თუ დაჭყოფს აქა მამა მკარი!
 ამისი ღუწუღი, ამისი შრომა
 გაჩინანოს სქნება დრომა...

ჟო დედაო! მუხლ მოდრეკილი,
 შენს წმინდას საფეხს კეამბორები
 ისე ვითარცა უძლები შულა,
 შენს წყალობასა გეშუდარები!
 ტკბილო დედაო! ამ გალავანში,
 შენს ფრთეთა ქუჩა და შენს ტამარში!
 ასაფლავიან მღუღუნნი და ბერი—
 შენის წყალობის მსახურებენი!

მათ ჩემზე აქუნდათ ღუწუღი ბევრ გვარი,
 მე მათ განმიღეს ცხოვრების კარი!
 შენ მეოხ ექმენ იესოს წინა
 მათ განუსკენე წიაღთა შინა!—

ღიმ. ბერივევი.

1862 წელსა აბრილის 16 დღესა
 ქიზიყის წმინდის ნინას მონასტერი.

საქართველოს მეფის გიორგი მეათცხრამეტის მეფობა.

ა. მხედრობა თურქთა წედა.

განსორციელებიდან ქრისტესსა წელსა **1789**-სა, მკათათს (რომელ არს ივლისის თთუშ) **9**-სა ქორინიკონსა მკათათსმეტისა მოქცევისსა, იუზ (ესე იგი **471**-სა, დღესა სამშაფათსა, ქართლსა შინა, ადგილსა სარციანოსსა, ღაბასა ქარელს, მოუზღეს მხედრობანი თურქთანი ახალციხის კერძოათ: მხედრობათა მათ შინა თურქთასა ჯეკინცა იყენეს შერთულნი. ესე ღაშქარი მტერთა იყო ფრიადი, ჭყო მათ თანა ბრძოლა. მტირედიოთა მხედრობითა მეფის ქემან დაუთო, ერთსა დღესა შინა სამცხის და სამცხისვე სძლო მათ, შეწყენითა ღუთისათა, და მ-

ლითა სიჭაბუკისა თვისისათა სრულიად აოტნა იგინი, მრავალნი მათგანნი მოსრნეს, და შეიპყრნეს: ესე იყო ზირჳსწლი ძლევა შემოსიდჳბაჲ მისი, მეთობისა შინა ზაზისა მისისასა, სრულიად წყმოსა საქართჳსწლოჲსა, ქართლისა, კახეთისა, და სხჳათა მშჳრობლისა ირაველი მერისისასა.

ბ. უარსისა ზეჲ მხედრობა.

მასჲე წელსა, ღუზობისთვის (რომელ არს ოკტომბრის თჲე) 16-სა, ბძანებითა ზაზისა თვისისა მეფისა ირაკლი-სათა, ადგილნი იგი რომელნი უზჳრესთ თურქთა სავა-შოსა შინა უარსისასა, ინჳადარმ, ივანდრეკანი, და ჳომეუშელი, და სხჳანი, წარმოსტჳეენჳს სრულიად. და მცხოვრებნი მუნებურნი ტჳეჲ წარმოიჲვანა. მიწისისა ამისთვის ეინადგან ქურდნი და ავანჯანი, რომელნიცა სამძლჳარსა ზედა ნაპირთა ადგილთა. უარსის სავაშოსა მხრიდამ ავანჯობდეს, სოჲელთა მათ შინა იმალჳიდეჲს იგინი, მცხოვრებნი მუნებურნი ჳსრცჳდეს მათ სხლთა თვისთა შინა. ხოლო უკჳმობრუნებულსა მეფის ძეს დავითს დეჲნა უჲეჲს ეოჲელთა ერთბამთ მხედრობითა, თურქთა და მცხოვრებთა. და მდეჳართა მათ მხედართა მძლჳანნი იჲე-ნეს ალიბეჲ ად მანმადბეჲ, ძენი ცაჲუნისანი. ხოლო იჲენეს იგინი მთავარნი მალანბჳერთის ციხისა, და ყოჲელნი იგი გარემონი ადგილნი კელთა შინა მათთა იჲენეს: ესე მხედართ მძლჳანნი თურქთანნი იჲენეს კანნი გამორცდილნი ბრძოლბათა შინა, და ჳჳეჲთ მათ, ვითარცა.

ათასნი კაცნი რჩეულნი თურქთა მხედრობისაგან, და
 უარსულთა. ხალხი შეთვის ქეს დავიოს ქვეს თან
 მხოლოდ ათასი კაცი, და სხუანი წინაზე თვისს წარმოე-
 მართეს სჯარათქმელადსა სავსელვარსა კერძო: ხალხი
 სცნა რა შეთვის ქემან ვითარმედ დეკნად მისსა მოსიწ-
 რათიან მხედრობანი თურქთა, და უარსულნი, და უარ-
 ფაფასნი, შევის უკუნ იქცა ათასითა მით რჩეულითა
 მხედრობითა თვისითა, და წინა მიეკება მდეკრთა თვისთა
 უშიშითა გულითა. ხალხი იყენეს მხედრობანი მტერთა-
 ნი რჩეულნი ძლიერნი. და ოდეს მიეახლა მათ, ეკვეთა
 მხედ და ფიტხელად და მოკლა შეთვის ქემან თათვითა
 თვისითა სხელკახანი მხედარი თურქთა, თაქინელი, ს-
 ხელით სწანი: მაშინ მოუხდა შეთვის ქეს სხუად უძლე-
 რესი მისსა მხედართ მძღვანი თურქთა, იშეუბეკ, და
 სცა ქვესტვის შეთვის ქეს ძე იურად კრმელითა თვისითა,
 და კერაზა ახლო მას. ვინაოდეს შეთვის ქეს, ჩონას
 ქვეს შე კვავა ზაქვარ ზერანგი მოკლე: მაშინ განრისხებული შე-
 თვის ქე მიეხდა იშეუბეკს, და ესრედ ძლიერად სცა
 კრმელი, რომელ, რომელსაც კვლას შინა ეპურა კრმელი
 ძლიერსა მას თურქსა მხრითურთ მისით სრულიად მო-
 კვეთა მკლავა. და ესრედ შეისვე მოაკვდინა იგი: უკრდათ
 სიმხე მისი ესე ვითარი არა მხოლოდ თუ ქართველთა,
 მტერნიცა განცუფრებულ იყენეს ამას ზედა: ხალხი ბრ-
 ძოლასა ამას შინა დაეფლა ცხენი შეთვის ქე სვლიას შინა
 და დაქვეითდა. ხალხი ცხენი მისი იელტოდა, და შეიბ-
 ურნა ცხენი იგი გულმამად ქემან შარითისამან სარვანე-
 ღმან. მსახურმან შეთვის ძისამან, და მოჭეურა მას, და

ვითარებულ მთავარებზე ცხენის მოკრძინის გარეშე თუ
 რქის მეფის ძეს, და სრულეს გრძელთა აქეთ და იქით.
 რამეთუ იგი, საკვარეულის სიმინითა იკრებოდა მათ, და-
 ფარვიდს თავსა თვსსა, და რაოდენიმე თურქნი შთამო-
 ყარნა ცხენით, ქუჩითმან, რომელნიმე მათგანი დაკოდნა
 და აღსკდა ცხენსავე თვსსა კისვისად, და აღუსახსნა სიმ-
 ხნით მხედრობასა თვსსა. და ეკვეთა ძლეურად თურქთა,
 და აოტნა ივანი: არამედ მოიკლნეს ბრძოლასა ამას
 შინა, წინაშე მეფის ძისა, ერთბაშად ორნი ქმანი, კახელ-
 ნი. თავადთა ძენი, გვარად ბუბურინნი, რომელნიცა დი-
 დისა სიმხნით ბრძოლეს თურქთა, და რაოდენიმე ძლეუ-
 რნი თურქთანი მოიკლნეს მათ მიერ: ზოგად თურქნი
 მრავალნი მოსწყვეტნეს და შეიპყრნეს მას დღესა შინა
 მხედრობამან მეფის ძისამან. და სდევნენ იტინი ფრთად
 შორს ადგილსა მისგან, სადაცა ზარეულად ჰქუეს ბრძოლად
 ვიდრე ყამადმდე მწუხრისა: და ესრეთ ძლეურად ძლევა
 შემოსილი მეფის ძეა მოაქცა მხედრობითა თვისითა, სი-
 ხარულითა დიდითა, უაზისა და მამისა მიმართ თვისსა
 საშეთელსა ქადაქსა შინა ტფილისს. და ესრეთ იქმნა სი-
 ხარული მეფეთა მიერ, სიჭაბუკისა ასაკსა შინა ესრეთი-
 სსა სიმხნისა ჩუქნებობისა თვს შულისა მათისა.

მაშინ ფაშამან ყარსისამან შექმნა ებუღლიან შეცოდებასა
 თვსსა ზედა წარმოაულისა ჩანებულნი კაცნი თვსნი
 ვუდრებად მეფის მიმართ, და ითხოვა, რათა სულუკულუ-
 ბით შეუხდოს მეფემან წინარე მას ყაზისა შეცთობილებანი
 მისნი ქმნიდნი მის მიერ საშსლუართა ზედა საქართვე-
 ლოამსათა და ინებოს უკუნ ქტეკად მცხოვრებთა და ტყვე

თა მათ, რომელნიცა წარმოეყვანათ მსკდრობათა მეფის ძის დაუთისთა, და ძღუტნისცა მდიდარნი წარმოეკაცანა მეფისათჳს. და მეფის ძის დაუთის მიმართ ვედრებ ეყო, რათამცა შუამდგომელ ქმნა წინაშე ჰანის თჳსისა ვინადგან ძლევა შემოსილთა მართებს ძლეულთა ვედრებისა სმენათ. და შეწყალება მათი. ამისთჳს ვევედრები სიკეთეს ძლიერსა ჭაბუკობისა შენისსა, რათამცა სიმსესავე ამას სავაგალითოსა შენსა თანა შეწყალებადაც ესე ზომივე გუანტნეო ჩუტნ, ვითარცა მონათა თქუტნთა ზედა. რომლისათჳსცა ვყოფთ აღთქმასა უმადლესობასა თქუტნსა თანა: რათამცა ამიერიდგან არდარა რამე წინააღმდეგ სამეფოას თქუტნისა ვყოფთ ჩუტნ, ანუ გელის ქუტნეთა ჩუტნთა სხუასა რომელსამე უმისა.»

მასინ შუა მდგომელ მეფის ქე დაუთ წინაშე ჰანის თჳსისა ფამასა უარისისა, მეფემანცა მიჭმადლა მას და წარმოეყვანილნი იგი მცხოვრენი უარსის, სოფამოსანი. მიუქციკეს მათე. გარნა რომელნივე ტუტნთაგანნი დაშთეს მუნე, რომელნიცა აღიხადნეს სხლთა შინა სამეფოთა დარომელნივე მათგანნი არიან ცოცხალნი ვიდრე აქამომდე სამეფოსა სხლისა წვერთა თანა პატრივისტუმით: ხოლო იხილა რა ფამამან უარსისამან ესე ვითარე მოწყალება მეფისა მის ზედა, და მიქნევა მცხოვრებთა სოფამოს მისისათა. ფრიად მადლობდა მეფეს. და მიერიდგან გაკრძალულ ზუენსა ყოველნივე გელისა ქუტნენი მისნი არა რამესე წინა აღმდეგისა ყოფად მეფისა მიმართ ირაკლისა, და საქართველოასა, განა ერისა მიმართ მცხოვრებთა სამხლვართა მისთა ზედა.

შეუღელი ჯარ არ მოგვესწრება, და ჩუქნ დიხ ცოტანი ვართ, მაგრამ შეუღლავე ჩუქნ საქართველოს ერთა ჩუქნულებს ეს არის. თუ მტერს შესუდა კაცი, და რამი არა ზუტესა, და მტრის სიმრავლის შიშით მირიდა, იგი განა განად ზღარ ვარგა. და ზღარც ვაჟ განად იხსენება, შეღარც ხსნეს და სასოგადობაში გამოეკევა. და საბეელი ასე წაუხსლება, რომ სიგჳდილი ურჩევისა განსა იმის თანას სიტყვისსა: შეორედ ჩუქნი ასეთი დღე არის, რომ ამ დღეს მტრის შიში სრულიად არ უნდა გვექონდესო: თუმცა მტრნი ესე უმრავლეს ჩუქნსა არიან, ნუ ვიშიშეთ, დიურთი დაკვირვების, და მამულის სიყვარულისათვის თავდადებული, და გულის მოდგინე ხიმინეო. მე მიგომდებოთ, და განჩუქნებო იმათ ძალასა თუ ვითარ შეიმუხროს, ღუთისა მიერის შეწყენითა:» მაშინ ერთ სმობით ეოკელთა ზღუთქვეს თავისა მათისა შეწირვად გიდრე უგანასკნელ სისხლთა წუჭთადმდე: მხოლოდ სამასი ოდენ განა ხსლდენ შეფის ძესა, რომელნიცა გულისმოდგინედ განემზადნეს ბრძოლად, და მიმართეს მტერთა მიმართ: ადგილნი იგი იყვნეს შთიანნი, ტუიანნი, და კლდიერნი: წინარე რაოდენთამე კაცითა, განახსრეკლად ლევის ჯარისა წარავლინა მატნელი ოანესა, რაოდენთამე მატნელითა კაცითა: ესე ოანესა იყო რჩეული ერთი გულოკანთაგანნი, ხოლო სამასნი ესე კანნი მხედრობანი შეფის ძისანი, რომელნიცა იყვნეს ზირეკლად ამალანი, ახნაურნი, და სხუანი შეფის ძისანი, მეორე მატნელნი რჩეულნი გულოკანნი, და მესამედ სმეტელნი ჩინებულნი მამანი: ხოლო მხედართ მძღუანი, შემდგომად შეფის

ძისა, იყო მათ მსყდრობათა თავადი თიანეთისა, და ფშა-
კისა და ხუესურეთისა მოურავი ჩოღაყაშვილი დიმიტრი
ძე არაგვის განმკურებისა ქაიხოსროსა. და ესე მოურავი
დიმიტრი იყო დიდად სხელგონი ჯაფი კაცი, და გუ-
ლოვსა (რომელიცა. სიკეთის მისისათვის, იქმნა შემ-
დგომად სიძე შეფისა): მაშინ სამსინი ესე კაცი, მსედ-
რობანი განმკურება შეფის ძემან წესითა მით, რომელიცა
მაშინ მუნ შეფთმან აღუქსას ძემან მოსცა შეფის ძესა.
კაცმან ბრძენმან, და ჭიღოსოფოსმან მძღვარმან შეფის
ძის დავითისმახ: ოდეს იგი მივიდეს წესიერად მსედრო-
ბანი შეფის ძისანა მტკროთ მიმართ ადგილთა იწროთა
და ტუით გზო, და დაქუტუბითებულთა დაუწიეს სროლამ,
და კახლა განდრიგეს მტკროთა სიმრავლე, რომელნიცა
იუფეს კაცი ვიდრე ათას ორასნი: მაშინ ანასდად მოა-
ხდეს ადგილსა მას ათას შვიდასნი სხუანი მსედრობანი
ლეკთანი, რომელნიცა მომავალნი სხელით თუთ მივიდო-
დეს განსრახვთა მათთა, ქართლისა კერძო, რათამცა მუნ
ზედა დასხმა უუონ სოფელსა ქართლისასა, და მუნით
წარადიეს ტუტებითა და ნატუტუნავითა აღსიღნი ახალ-
ცხედ. ასანი მოიწიგეს მახლობელ ბრძოლისა ამის და
ესმით რამე კვამა ბრძოლისა და სროლანი თოფთანი,
და უკვრდათ. და მიეცათცა შიში გულსა მათსა, და გა-
ნურახვდეს ნუ უკუტუ აქა არიან მსედრობათა სიმრავლე
შეფისა და არა უწყოდეს მათ თუ რამე ქმნან.

მაშინ იპურეს ლეკთა მათ მარცხენით კერძო გზამ
ადგილსა მის, სადა უკვე კბრძოდა შეფის ძე ლეკთა. ინი-
ლა რა მოახლოებამ ლეკთა მათ მსედრობისა გან-

მარტოებელმან მატნელმან თანხეს, აუწეს ესე შეთვის
 ძესა მსწრაფელად. ხოლო მეფის ძემან, ყოველითურთ
 უშიშრად და აუჩქარებლად განყო მხედრობაჲ თვისი და
 ნახევარი მათგანნი მისცნა მხედართ შიშვანსა მოურავსა
 დომიტრის, და იღუმალ მტერთა გამაზნარა ივანი უგა-
 ნა. და ვითარცა განაწესა მოძღვარმან მისმას ღკით
 ალექსის ძემან, ესრეთ მათათ მათ, და მომავალთა მათ
 მხედრობათა ღკითასა ესრეთი სხე უჩუბნოს, რომელ
 კონოსთ მათ დიდი და ფრადი მხედრობა: და სხითა
 ამით მიეტესთ მათ დაბრკოლება, რათამცა ვერღარა იკად-
 ნიერონ მოშველებად ღკითა მათ მიმართ, რომელთაცა
 ებრძოდა მეფის ძე. და იქმნაცა ესრეთ: რამეთუ ოდეს
 შომავალთა მათ ღკითა იხილეს რომელ, წინარე გზისა
 მათისა რეცა აღსაესე არიან ყოველნი იგი გარემონი
 გორანი, ტყენი, და გზანი, ქუჩებითა მიერ მებრძოლთა
 და ჭკონებდეს ვითარმედ ურიცხვნი არიან ივანი: ამას
 ზედა შიშნულ იქმნეს, და ვერღარა იკადნიერეს მოახლე-
 ბად ადგილისა მის, სადაცა მეფის ძე ბრძოდა ღკითა,
 რათამცა მწე ექმნენ მათ და მათნი იპყრეს მათ სხუა
 მხარი, და ესრეთ იწესა მოგზაურობა თვისი: ამას შინა
 განამხნო მეფის ძემან მხედრობაჲ თვისი: ზირჩუღად
 თვთ მიუძღვა წინა, და მიიღვენა თანა მამაცნი და გუ-
 ლოვანნი მისნი, ევეთა ღკითა ატკითა, ძღუულ ჭყო
 ძღვირად ზედა დასხმულმან. და აოტნა ივანი. და იულ-
 ტოდეს, და ესრეთ შიშნულ იქმნეს, რომელ ყოველივე
 ნატყუენავნი, და ტყუენი და ანუ რადცა აქუდათ მათ,
 ყოველივე დაჭყარნეს მუნ, და ესრეთ იკლტოდეს შეძ-

წუნებულნი, რომელ ილტოვიდნი ჰყრიდეს ურთიერთს
 ფლატოს ვიდა მდინარისა ილტოსათა, რათამცა ერთი
 მეორესა წინა უსწრობდენმცა. და მოსწუდეს მათგანნი
 კაცი ვიდრე ხუთასადმდე, რომელთაცა სისხლმან შელება
 სრულიად მდინარე ილტოდა. და ესრედ ივლტოდეს სი-
 რცხვლუენი, და ურთიერთ არს, შიშისგან, ვერდარა
 რამსამე შექწოადეს, არამედ ვინცა მათგანი განერს
 ვოკედნივე თათოვეულსა მსარესა ივლტოდინ თჳს თჳსად:
 ხოლო შეისკე შეუსვენებლად, მუნიდგან მოაქცია მეფის
 ძემან მებრძოლნი მხედრობანი თჳსნი, და შემოკრიბნს
 განუოფილნსაცა იგი თჳსნი ნახევარნი მხედრობანი და
 ეკვეთა ვიშავალთა იწროთა გზათა შინა სსჭათა მათ ას-
 ლად მომავალთა ლკათა ჟინჳარისა გზათა შინა: და
 შეისკე აოტნა იგინი, და მრავალნი მათგანნი მოწუტ-
 ნეს და შეიპურნეს. და სსჭათა დაჭყარნეს ტურთნი მათ-
 ნი, და კერეთ სირცხვლუენი უკუნ იქნეს, და ივლტო-
 დეს თჳსთავე საშეოფთა შინა, სადიოჯანვე წარმოსულ
 იფენეს იგინი: და სკურველ ესე არს, რომელ ესრეთ ღმე-
 რთმან დიდგნა მხედრობანი შეივის ძისანი, რომელ არცა
 ერთი კაცი არა მოჰქდომიეს მეფის ძესა, მხოლოდ ერთი
 შინა მსახური თჳსი დაჳქრა მცირედ. და რაოდენი
 ანბეტელთა და მატნელთა მებრძოლთაგანნი, და მათგან-
 ნიცა არა მრავალნი. ხოლო მტერთა ორთავე მათგანნი
 დახოტნეს, და შეპურობილ იქმნეს შუდასიყდ შემეტნისა
 კაცნი: ხოლო მოკელელთა მათ დაკვეთილნი ცხვრნი წარ-
 გზანსა მეფის ძემან ზამსა თჳსსა, მეფესა ირავლისთაძსა
 ტფილისს, ძველისამებრ ჩუტულუებისა საქაროუნდარასა

მხედრობათსა. რომლისათჳს განახარა შეიქმან, და ანაჴ-
ნა მის ძესა თჳსსა, და მხედრობათა თჳსთა ღირსნი
ჴილღონი.

ე. მესამე მხედრობა ლეკთა ზედა.

მასევე წელსა, გიორგობის თჳს **ღჳ**-სა (რომელ არს
ნაჲმებერი), ბძანებითა ზაზისა თჳსისა, შეიქმნა ირაკლისა-
თა მხედრობითა ხიზიყელათა (**1**) განვიდა გაღმართ
აღაზნის მდინარისა (**2**), დღეს საშმათათისა, და ჴყდა
დაქსნა ლეკთა ჴარულთა და გარემოთა ადგილთა მისთა

(**1**) ხიზიყი, ანუ ქაზიყი არს ერთი ჩინებულთა შრო-
ვინცათაგანი კახეთისა, რომელსა შინა მოხელე ათი
ათასთა სახლელეებითა მცხოვრებნა; ესენი არიან მხოლოდ
უმანი სამეფონი: არცა თავადთა, არცა აწსაჴროთა არა
აქჳნდა ნაწილი უმათა ანუ მ:მედისა ამით შორის: ესენი
არიან სამხედროთა საქმეთა შინა ქებულნი და გულთკანნი,
სრულიად ქჳტყანისა მის მცხოვრებნი არიან თანასწორნი
და უკეთ თავადთაგანი, ანუ აწსაჴროთაგან ანუ წარჩინე-
ბულთაგან სირათა მაჴალს ვინმე მათ შორის, და სკაჳს
მუნ მათ შორის დასახლებაჲ, ჴურ არს რათ:მცა თანა
ხწორ მცხოვრებთა ხიზასათა აღირიცხოს, და ეს
ესრეთ მიიღებს სასოგადობა იგი მათი:

(**2**) აღაზნის მდინარესა დიდი ივერია ეწოდების
ბჳსლითა სახელითა.

ვინაჲღვან იგინი თდესჲე წინა აღმდეგად იქცეოდეს, ავაჩაკობდექ, და ქურდობდეს მამულთა შინა სპარსთა ხინიისთა: მივიდა მათ ზედა მეფის ძე დავით და სოფელნი ფადრისა გარემოთა მისთა, და ზაიამალუ და გარემოთა მათ ადგილთა მსახლობელი ლეკნი და ავაზაკნი, რომელნიცა ადრადღანჲე სახლობენ მუნ, და შთომილნი თათართა და თურქთაგან, და გეროკე სსჭათა და სსჭათა ადგილთაგან ლტოლვილნი, ცგინი სრულიად მოარბიენა, და წარსტყუენა ავაკისთა მათ დაბანი და სოფელნი, წარმოხსენეს და ტყუენი მრავალნი, და მოიქცეს მუნით გამოსლვად მდინარესა ალაზისსა, და ესრედ უკვე ქცევად ხინიუადე; ხოლო გამოსლვას მას შინა მდინარისსა, სადაცა იყენეს ფონსი (ე. ი. გამოსავალი მდინარისსა), უკუ კრესს მტერთა ლეკთა, და გარემოსა მის ადგილისა გაცთა მყოფართა ქუჩკითთა მამხ განიქნს მეფის ძესან დავით მხედრობანი თხსნი სმად საწილად. რათმცა ერთი საწილი მათი ვიდოდეს წინარე ზარის ზირ მოკრთა მათ რომელთაცა შეკრნეს განსავალი გზანი მდინარისანი; მუწინავეთა მათ უწინამძღვრს ზაად გუნსად დედ სახელდებულდი, რომელნიცა ჩინებულთაგან თავადთა კახეთისათა ანდრონიკოვიანთაგან გვარითა. და იყო იგი მოურავი მარტყოფისა, და ესე ზაად იყო სახელგანი, გულოგანი, და უწარბინებულესად გამოცდილი სამხედროთა შინა საქმეთა.

მეორესა მწეობრსა უწინამძღვრს თავადი ანდრონიკა-შვილი, მოურავი ხინიუსა, და მხედართ მძღუანი ზაჭარია. და ამა მწეობრსა შინა იყენეს სრულიად სამძი.

მონი ნიგთნი, ნატყუკანგნი, და ტყუენი.

ხოლო მესამესა მწიგნობასა შინა თუთ მეფის ქე დადგრა, და ჭეკეს თვის თანა კანნი რჩეულნი, და ხინიეფლთა მათ შორის რომელნიცა მეფის ქესა თანა განუშორებლად იმყოფებოდეს იუენეს კანნი ფრად გამოცდილნი ბრძოლათა შინა, ვადვიან, ზონინაშუღა იოანე, და ზატარა კაცი ხისთავი, და სხუანი გამოცდილნი და შამანნი კანნი.

ხოლო ლეკთაცა განუენეს უწინარესე მხედრობანი თვისნი სამად ნაწილად: ერთი ნაწილი მხედრობისა მათისა წარუგზავნათ, სამი ათასსედი უმეტესნი, კანნი რჩეულნი, რომელნიცა შორს ზემორე მის ადგილისაგან გორათა მათ შორის განსავლათ, რომელნიცა აღაზნის მდინარის ზირისა აქენ ზეით და ქვეით, შედეგებული შორად რომელსაცა უწოდებენ ყაშუბად, ჯარითგან, ანუ გარემოთაგან ადგილთასა სდაცა სსხლობენ ლენი და ენისუენი: ოდესცა წამოვალს ხინიეფლსა კერძოსა, ჯერ არს რათამცა ზირეულად გამოვიდეს აღაზნის მდინარესა და ოდეს გამოვალს მდინარესა, მუისე მთანი და გორანი არიან ყაშუბად სსხედ დებულნი. ჯერ არს რათამცა განუელს გორათა მათ შორის გსათა იწროთა და შთაერთა: გორანი იგი შეუერნეს მათ ზემორე კსენებულთა ლეკთა მხედრობამან.

მეორემან ნაწილმან ლეკთა მხედრობისმან შეუერნეს გამოსავლნი აღაზნის მდინარისანი. და ესენი იუენეს კანნი ორი ათასნი ქვეითნი მეთოფარნი.

ხოლო მესამემან ნაწილმან მხედრობისმან ლენა

უეფნეს მეფის ძეს, კაცთა ვიდრემდე ოთხი ათასთა: და შოკასდნეს რა მხედრობასა მეფის ძისსა. და აღუძახნა ძროვლად მეფის ძემან მხედრობასა თვისსა, და კაკუთა ფიცხელად. და სძლო მათ შეწყენითა ღმუთისათა, და ხოტას იგანი. და მრავალნი მათგანნი მოწყვდნეს, და კერეთ სირცხულეულები ლეკნი უეფნე აქცივნეს: მაშინ მეფის ძემან დაკტვენა მხედრობანი იგი თვისნი სსუად მხედრობისა, სადაცა აქუნდეთ ნატყვენახანი, ტყეანი, და საშამოანი. და საშინელი იგი შესვენებული მხედრობა დაადგინა უკანა, და უჩინა მათ მოურავი ხიზივისა, ზაქარია თავადი ანდრონიკეს შვილი მხედართ მძღუანი. რათუ სადმე, თუ სადმე მხედრობამან ლეკთამან ჰქუან უკანით ზედა დასხმაჲ, არა უტყვნეს ამან. და თუთ დაეგონებულად, წარვიდა მხედრობისა მიმართ მეწინავეთა. და რა ჟამს მიიწია ზირსა აღაზნისსა, ქეკვითინი და ზარბაზანნი დადგინნა ზირსა ზედა მდინარისსა. და თუთ, რწყულითა მხედრობითა, წარვიდა მომორებით მისსა, ქეკვი კერძო ადგილისა მის, სადაცა განსაკალი მდინარისა აქუნდათ შეკრული ლეკთა. განეშორა მას: და მეუნი განაუკანა ცხენოსანნი თვისნი, ცურვითა ცხენათა მდინარესა: მაშინ აწექს ნაპირსა ზედა მდინარისსა მდგომთა მხედრობათა მეფის ძისათა ტეორცდა ზარბაზანთა და აჭა მეისვე ზედა დასხმა უჭეო მეფის ძემან, მარჯუტნით კერძო, და განსდევნნა იგანი ადგილთა მათგან. რომელნიცა ევტოლეს ჭელათა შინა, და ტყვეთა აღაზნისათა: მაშინ განაუკანა მხედრობანი თვისნი, და დაადგინნა სიმაგრეთა შინა ქუჩბითნი, მდინარისა განსა

უკლთა, და ესრეთ მოუწოდა ყოველთაჲ მათ დაშობილთა თვისთა მხედრობათა, და განაუკანსა მდინარესა შინა სრულებით დაუვნებელად: მაშინ აღიკვნისა მეწინაჲნი მხედრობანი თვისნი მეფის ძემან. დასცა აქჲნდათ მტერთა გზანი შეკრულნი გორათა და აღსაკლთა უაშუბისათა მათუჲდა და ძლიერად დაესხა ჭადრელთა, მუღანლოკლთა და სსჲათა მათ კაცთა მის ადგილისათა. და სძლო მათ, და იოტნა ივინი სრულიად. და მრავალნი მათგანნი მოწუებიტნეს. და სსჲანი ივლტოდეს. და ესრეთ ძლიერა შემოსილმან მეფის ძემან განუხსნა გზად მხედრობასა თვისსა.

მაშინ განჰყვნა მხედრობანი თვისნი ორად ნაწილად. ნახევარნი წარავლინნა წანა, რომელთა შორის იყვნეს სამძიმონი ნივინი, და ნატუვენაჲნი, და შეჰკრობილნი ბრძოლასა შინა, და სამკვდრებელთა ლეკოასა. და ნახევარ რჩეულნი მხედრობანი დაუტყვნა თვის თანა: ხოლო კვალადცა შეკრბა მხედრობა ლეკთა უმრავლეს ჰირკედისა და დევნა უევეს მეფის ძესა ყოველთა გარეშო მის ადგილისა ერთა: მაშინ გამოუბრუნდა მათ მეფის ძე დავით ძლიერად მხედრობითა თვისითა, და ძლიერად შებმა უყო მათ, თუმცა მტრნი იგი უმრავლესი იყვნეს. გარნა შეწუვინთა ღუთისათა, და სამხნათა მეფის ძისათა იძლიენს მტრნი. და უკუნ იქცეს, და მრავალნი მათგანნი მოწუებიტნეს მხედრობათა მისთა, ესრეთ მაიქცეს მტრნი სირცხვლულნი. ხოლო მეფის ძე მოიქცა ქიზიაჲდჲე, მშჯლობით, ყოველთა მხედრობითა, სახელგანთი: ხოლო იხილეს რა ძლიერებაჲ ესე მეფის ძისა

ჭარელთა და გარემოთა აღდილთა ძისა მის კახეკასიისათა მოსახლეთა ლეკთა, შიშნეულ იქმნეს ფრიად და მოვიდეს შეფის მიმართ ირაკლისა, და ეკედრნეს, წარსულთა დროთა შინა რამც აქუნდათ შეცოდება, მიტეეებსა მისსა. და შემდგომად მისსა იყვნეს ყოვლითურთ განკრძალულნი მოწილეებას ქვეშე შეფისსა.

მოკსაურობა ტფილისის ტროტრუანრხედ.

აზა მგონია იუოს კაცი, რომელსაც აზა ჰქონდეს უუ-
რები დაცქქსტილი და ენა განარხული, რომ ან გაიგო
ნოს, ან გადასცეს სხუას ახალი, ცოცხალ-ცოცხალი რამ
ამბავი, გინა იუოს სრულიად სიცრუე. ეს სენი სუფევს
დედამიწასედ კაცის დაბადებიდამ და კაცთან; მაგრამ ევე-
ლგან თანასწორათ არ მოქმედებს: კელურს და გაუნათ-
ლებელ ხალხს აგრე რიგათ არ სწყალობს, როგორათაც
განათლებულსა, უკანასკნელსა შეუპარება გულღძღებში,
სძლეეს და იმანებს. ათინელთა თვს ის დღე დაკარგული
იუო, რომელსაც ახალს ამბავს არ შაიტყობდნენ. რაკდინც
ვერობა ნათლდება, იმდენი უფრო ეს სენიც მას უძღვეოდება.
ვერობიულნი აღარ დასჯერდნენ შინაურს ახალ ამბებსა;
იმათ ასურვეს რომ მსწრათელ, უოველ დღე ცალკე დი-
ლით, ცალკე სვამოს შატკეთთ ახალი, ამბები უცხო
ქქსტუნებისაცა, ამისათვს მოიგონეს წიგნის ბეჭქდა; და
ახალ ამბების გადასცემათ გაცეთები, რომელნიც დლითი
დღე მრავლდებიან, და რომ გაცეთები დაუყოვნებლივ მიუ-
კიდოდესთ, მოიგონეს კურიერები, ორთქლით მოსიარუ

ლე ხომადლები, რკინის გზები, შემდეგ ამასაც არ დასჯერენ: მოიგონეს ტელეგრაფი, რომელიც ათ მინუტს მოგიბრუნებინებს შორის ქუჩებსნიდან ხსელ ახბავსა. ნუ იფიქრებთ, ზარიყის და ღონდონის ბუღავარბე და ტროტრუარბე ხსლნი დადიოდეს ხსელ ამბავის შესატყობლად. არა; იქ გუშინ სლამოს რაც მოხდა იციან დღეს დილით მანამ გამოვლენ კარზე, და რაც დღეს დილით მოხდება, იციან დღესვე სლამოს გასეთებით.

საქართველო არა ყოფილას ისე განხთლებული, როგორათაც იყო უწინ ათინა და აწინდელ დროს არის ევროპა. მაგრამ გუთხსეული შემოსსენსეული სენი (როდის გაძლიერდა ჩუწნიში?—იქნება მეთორმეტე სუგუნინდამ?) შეზარება ქართველების თირკმელებსაც და დაუმონებია ჩუწნი მამაზანანი როგორათაც ათინელნი და ევროპელებნი.

ძულ დროს არ იყო—არცკი ესდა, ჩუწნი შესარცხეუნელად, გახლავს გასეთები; მაგრამ ქართველებს არა დროს არ მოკლებიათ ხსალი ამბავი: უძუნიათ და უბოკნიათ. დაბეჭდილ გასეთების მაგიერ იყო სიტყუერი გასეთები. ტფილისის, საქართველოს დედა ქადაქი გადასცემდა ყოველ მხარეს ხსელ ამბებს; თუთ ტფილისში გახსმოდა ამბები სლავებო შეიღნიდამ. აქ შეიერებოდნენ, აქ შაიტებოდნენ ერთმანეთისაგან ქუწქნის ოთხს გუთხეს ვინ როგორ იყო, სლ რა მოხდა; ჭუთქმის მეფის დაბზისის სხლოლიტიყო სდიდუმლოესსცეი-ნამჯვლებს თუ გადაკეთებულებს გამოიტანდნენ, გამოიკუვედნენ, მოიწონებდნენ ანუ დაიწუნებდნენ. ეს ხსალი ამბები და სდიდუმლოები

გინა ყოფილიყენს სრულიად სიცრუე, თავს არავის ატყვიებდნენ. ამიტომ რომ იმათი სინამდლეობა არ უნდოდა შეტყუოთ, არც საჭირო იყო: სურვილი მოიგლეს, ახალი ამბები ხომ შეიტყვეს, გათავდა, სინამდლე იმათი გამოჩნდებოდა თავის თავათ დროებით! სჯალებო-დამ გაიფიინებოდა ახალი ამბავი მთელს ქალაქშია. უნდა გენახათ როგორათაც იმავე დღეს, ანუ მეორე დღეს, დილით ადრე, მოხუცი დედაპატი მიძერებოდა მეზობლისას ახალ ამბავს სთქმელად, როგორათაც მრუნდათ გაგონილს სიცრუევეს, ანუ მართლეს ამბავსა, ენაწულიანებით დაწმანავდა, გადახბრუნებდა, თავისით გადაეგ დაუმტებდა და იტუოდა ასეთ სიცრუევეს, რომელიც ვერ არავის გაეგონა! ესეც გადაეგ ახალი ამბავი!... ამ სხვით, დიხბადებოდა ერთის ახლის ამბავიდან მეორე, მეორედამ მესამე, მესამედამ მეოთხე.... ხაღსს გულისთადი სურვილი თუქმის ყოველდლეყოველ სხათს უღსრუდლებოდათ! ნუ განვეიცხვოთ წინაშართა: ჩუწნ დროს საქართულოში, ნამეტნავად ტფილისში, უარესობას! მაგრამ რათ გიკურნოთ ჩუწნი! ვერობის გასეთები ყველას სსიამოყენებთ თუმცა აგრე რიგათ მართლეს არ მოგიბრობენ.

აწინდელ ქართუწლებს თუ არ გარდამეტებით, მამა-შაბათსედა ნაკლები არა სწყურისთ შეტყობა ახალ ამბობისა. რა სჯოდაობას ნახვოთ, თუ გათენდა და დაღამდა იმ დღეს ქალმა ახალი ამბავი არ გაიგონა! თქუწნ ნახვოთ ქალს მოწყენილსა, რომელიც დრტუნავს უმაწჯე კანცებუედ ამიტომ, რომ არც ერთმა იმათგანმა ახლის ამბავით არ სსიამოყნა. რომელს სხდმიანც გნებავსთ მიხბძალით,

თქვენს ნახვით შემდეგ სტენას: მოკიზიტე ქალი მობმან-
და ფაეტონით კარგა ჩაცმული. შემდეგ მოკითხვას,
პირუტყვი სიტყვა იქმნება უთუოთ შესახებ ახლამბებისა:
ახალი ანბანი ხომ არ მოგხსენებიათ? ზეითხავს სხ-
ლის პატრონი. «არა, თქვენმა ვისემ! გუშინდელი და
დღევანდელი დღე, სწორეთ მოგახსენო, მოწვენილი გა-
ხლავარ!» რა უბედურებაა! ერთი ქართული გაცეთი არა
გვაქვს! მთელმა განათლებულმა ქუჩვანამ შეიგნო სპი-
რობა და სარგებლობა გაცეთისა, ჩუწნი, ჩუწნი, არ
აქნა ვერ შევიგნეთ!»

— არ მიტყუებთ, თქვენმა სიტყვებში, უმასუხებს
მოკიზიტე, ჩუწნი ემაწვლავებთ! მაშ რისთვის გაცხარ-
დეთ უმადლეს სსწავლებლებში; რათ მოკითხინეთ მრ-
ავალი მწუხარება იმათი მოშორებით! უნაყოფო ხეები
არაინ! ღანჯავი დიდდიდი აქვსთ, საქმით კი ჩხინის
განდარუნებაც არ შეუძლიანთ! ვინ უგუნური იტყვს
რამ ისინი არ იყვნენ მეტნიერნი, მაგრამ რადგანც
უნაყოფოა იმათი მეტნიერება, ამიტომაც ხალხი ამბობს
«ფრანტობის მეტი არა უსწავლიათარა.»

— რას ვიბმანებთ ქალა! მთუგებს სხლის პატრონი:
გაცეთის გამოცემის დონისძიება უნდა. განა არ მოგეხ-
სენებთ ქართუწლის ვიბე ეოველთს ცარიელია »
«თქვენ არ მამეგუდეთ აგრე არ იყო. თუკი უბრალო
ნიეთებისათვის, ანუ ღოტოსათვის გვაქვს ფული, ნოთუ
ხუთს მანათს ან ერთს თემანსა, გონს ორთუმანსაც ვერ მოვა-
ხერხებთ ყურნალებისათვის და გაცეთებისათვის! არა, საზო-
გადლობა ღმერთსაც არ არის; ჩუწნი ჭარში მომთინო

მცონარების მოყვარენი არიან დამნაშავე! — რა, ახლად გამოგვიჩინდება, ქალაქი ჭუჭუ. აქვსკავშირები და კერესკლიმი ცდილობენ კარგი ურთნალები გამოსცენ — ვნახავთ რაედენი გელის მომწერები ევალუბათ! ორნივე უნდა შევიმავროთ, თორემ თუ ერთ ერთი იმათგანა დავტყუებ, — დავტყუებ უთუოთ ჩუჭნის მიზეზით, მაშინ ქართული ლიტერატურა წარმატებას ვეღარა ვხედავთ...

ქვლად, როგორც უწინ, უქონლობისგამო დაბეჭდილის გასეთისა, ახლად ამბებს შავიტყობთ ხოლმე სიტყვების გასეთითა. ეს ამბები გამოიჩინებთან ტფილისის ტოტრუარზედ; გამოიჩინებთ გახლავან ისინა, ვინც უფრო ხშირათ ბუდარაობენ მუნ, ესე იგი: ცრუ მეტნიერები, სულელ მეტნიერები, გამოუსვლელნი და იმათა ტყიმიანსარები; ეს ხალხი სტკეპნის და სტეჭტავს ტროტრუარს, ყურებს გაგიჭედს ყოველ გვარ სიტყვითა, ყოველ გვარ მეტნიერობითა, განიცხვთა, სხუაზედ დაცინვითა, თუმცა თუთონ არიან სსსცილო და ამას ვერა ხედავენ. ამათგან გაიგონებთ, ვითამც ვერაშიდამ მოსწერეს იმათ მსწავლელებმა ესე და ესე. გაიგეთ რომ თუთონაც მსწავლელებნი არიან და მსწავლელებთან მიწერმოწერა აქვსთ; მეკი დავარწმუნებთ, რომ არც ერთი მსწავლეული არასა სწერს იმათ, როგორათაც მე არა მწერენ; არც იცნობენ, როგორათაც მე არ მიცნობენ და არც იმათი სხელი გაუგონიათ, როგორათაც ჩემი სხელი არ გაუგონიათ. მაგრამ ტროტრუარზედვე ნახეთა კვან და დარბაისელ ხალხსაც, გარტა განვითარებულსა. ამათგან მრავალს ნამდვალს ახლად ანბავს შავიტყობთ, მრავ-

ვალს ისწავლით. იქვე ნახეთ ჩინოვნიკებს. ამათგან გაიგებთ სადრს მამხდარა, ვის რა უმიჯნედია და რა უთქვამს; გაიგებთ რომელ სხასმართლად ში როგორ გარდუწუჭტიათ საქმე, სამართალისათ თუ უსამართლათ; შაიტუობთ ახალ გამოსულ სჯულებისა, მთავრობის განკარგულებისა, ჩინოვნიკების გამოცვლასა და განწესებასა. ტროტრუარზედ კიდევ ნახეთ სხუა ხალხისაც- სხუა და სხუა კელაგნებისა, გარდა ახალ ამბებისა, ტროტრუარზედ იცნობთ კაცისა- ამიტომაც გიჩვენებ, მკითხველად, გურამი ერთხელ მაინც ორიოდე სხათი დაჭყობთ ტროტრუარზედ, და თუ გსურს ახალი ამბავი ჩქარა შაიტუობთ, უნდა გაისარჯნეთ და უოკელ დღე გაბძანდეთ ტროტრუარისაკენ, თორემ, თუ შინ დაჩნით, 'და ახალ ამბავის შემომტანინც აჩუვინ გავიხნდა, თქუჩნამდინ ახალი ამბავი გვიანდა მოახწევს.

სწორეთ ასე მაგივიდა მე. ამის წინათ შამეუთხვა გარემოება, რომელმაც ორიოდე დღე შინ დამაწყვედია შეუძლებლობის გამო გასეთი ფავკასია არ მამდის; მეცობდებს შეუძლათ ჩემ ტყუობაში მოუხედათ ჩემთჯს და ახლის ამბებით ესამოგნებინათ, მაგრამ ისინი მე არ მწყალობენ; არც მცნობებმა და მეგობრებმა მამხედეს. ქუჩუნისა არც ვიცნოდინა და ვიყავ სარცადე მდგომარეობაში. ბოლოს როგორც იყო ჩემს დამატყუებუელ გარემოებას თხვი გამოვანდალუ და გავუმგზავრე ტროტრუარისაკენ. გზასეუდ შეეხუდი ორ პირსა. ამათ მიაჭტიეს ჩემი უურადღება თავისზედ და ნამეტნავათ ტროტრუარზედ მეოფე ხალხზედ; იქამდინ მიმაციდეს, რა ახალი ამბები

სრულიად დამავიწყეს და მე ვცდილობდი არც ერთი სიტყვა, არც მოქმედება ამათი არ ამცდუნოდა. აქ გადაუსცემი მკითხველსა რაცა ვახუ და რაც გავიგონე ტროტუარზედ გარდა ახალ ამბებისა, რადგანც ეს ამბები მე გამიგონია, კიდევ დამეჭლდნენ.

I.

სივრცე საშუალო შტაფისა და ტროტუარისა.

ქალაქის ბიჭი, თქუქსმეტის წლისა, რომელსაც აცვა დაბეჭდილი დიმიტრონის კაბა და უჭირავს მკლავით კალათა ღვინოებითა, ახელსინებითა, მიდის შტაფის წინ ტროტუარისაკენ და მღერის:

«ქალო ხაბარდიანო,

გაქუქ და გინარინო,

ხაბარდა რომ გავიცვდებო...»

აბა რას ვახობ! ამის მოქმედს ასევე არ უნდა ეთქო, აი როგორ უნდა ეთქო:

«ქალო ხაბარდიანო,

გაქუქ და გინარინო,

ქმარი თუმცა გიგოტრდება.

მანც შენგი გელხინება!...»

საწყალი ქმრები ცოლების კელში! რა მებრალეებიანი ცოლებსკი აინუში არ მოსდით, ოღონცვი თუთან იფრანტონ, რას დახეკენ თუ ქმრები არ იფრანტებენ. მართლაც, კველგან ქალები არიან, სულ ისინი ფრანტო-

ბენ, გაჟვარებიკი ბანს უკან და კარს უკან. თუ სადმე არის შეუჩილობა, იცოდეთ ქალების წვეულება. ვინ მი-
აწვია?—ქალმა. ხარჯი ვისია?—ქრმისა. თუთან ქმარი სად
არის?—ლაქის თანამდებობას აღსრულებს, და ამბობს
თავისს გულში: მგელმა თხა, თხამ კენახი შეჭამა.

ქალა ხაბარდიანო,

გაქმს და გიხარინო,

შენს ოჯახს დასცემ, დაამხოვ,

ვაჭრები ჯიბეს აუვისებ?»

იი თუ ვაჭრებს უხარიათ! ვიანგარიშოთ: ოცი ათასი
ქალი აღარ არის! ოცი ათასი ხაბარდა! ეს თქვენნი უკა-
ნასკნელი ექმსი ათასი თუმანი;ახლა იანგარაშეთ ქინძის-
თავილამ ზოლსაჰოშკამდინ, ისიც რაგდენიმე კელი—უჭ!
ვინ დათვლის რაგდენი ფული გროვდება! გაიხარეთ ვაჭ-
რებო! სურვილი თქვენნი აღვისრულდათ! მიაგეთ, აავსეთ
სარდაფები ქარქვეტითა, კომბოსტოს წნილითა. ქალებმა
გი არა, თქვენს უნდა იღზინოთ, იღზინეთ და იმღერეთ:

«ქალა ხაბარდიანო

შენ ნუ გიხარინო,

შენის ქმრის ნაწოვნადაგი

გადმოვიდა ჩემ ჯიბეში.»

ნასწავლი ფრანტი. (დაუანლოვდება ქალაქის ბიჭს.)

ბარაქალა, ჩემო სოსიკო, ბარაქალა! შენ მაინც თქვ
ჩვენს რა არას გაათქმევენებუნ. მხოლოთ ერთი რამ
შეგცდა: გაჟვარებიც ბევრნი ფრანტობენ.

ქალაქის ბიჭი. ძალიან ცოტა. ათზე ანუ ოცზე მეტი
არ შეგულება; მაგრამ ვსოქმეო ანი, თუნდ ორასი, თუნდ

გიდეკ სამასი.

ნასწავლი ფრანტი. მაგდენიგი არ იქნება,
ქალაქის ბიჭი. ვჭსთქუათ სამასი, თუმცა არც ამის
შეოცნდება; მაინც სად სამასი სად რუი ათასი.

ნასწავლი ფრანტი. მართალია.—აბა, სოსიკო. პირა-
ბაზე როგორ ხარ? დღეს შეიძლება დაკრივნეთ ტრო-
ტუარელებს? ბევრსე გუღმოსული ვარ; მინდა დანახვო
ან თუთან რანი ბძანდებიან და ან ხალხს როგორ მიამ-
ნიათ ისინი. დროა, ჰედანტებს, (*) ცრუ მსწავლეებს,
ცრუ განათლებულებს პირბადე აკხადოთ. ვითამ ვის
ატყუებენ! ჩქნს გეინდანან ნამდვილი განათლებულები.

ქალაქის ბიჭი. მე რა ვარ, რა შამიძლიან, რა ვიცი..
ნასწავლი ფრანტი. მე გჯერვარ შენს ბუნე
ბითი ჭკუას. თუმცა პატარა ხარ, მაგრამ ჩემი სურვი-
ლია, რომ პატარებმაც ხან და ხან სთქუან რამე.

ქალაქის ბიჭი. დიდს ვალსა მდებთ, და მე უნდა მო-
გახსენო, ჩემი საქმე არ არის, ამიტომ არ არის ჩემი
საქმე, რომ რიგინს რასმე გვრ მოვახეჩებუ.

ნასწავლი ფრანტი. შენ საკბილოს გიდეკ იპოვი. არა
გაქქს გამბედაობა თორე . გაბედე. შენ არა ხარ ხოლმე
ამვლელს და ჩამამვლელს რომ გაჭკენწლამ.

ქალაქის ბიჭი. ახმანის ჟავრი მჭინს; დიდინანია
მინდა დაეპტერო, მაგრამ ის სმბილოა მე გოშის; მე-
შინიან.

(*) ჰედანტს ეტყუან გაცსა. რომელიც თაჟისს თაჟზე
ბეერსა ფიჭრობს.

ნასწაველი ფრანტი. ნუ გეშინიან; ბუფსაც კერავინ ავი-
ფურენს; მე შენთანა ვარ.

ქალაქის ბიჭი. მითამ მე რა საჭირო ვარ, თქვენ უფრო...

ნასწაველი ფრანტი. მე მინდა შენ იყო.

ქალაქის ბიჭი. როგორ და ვისით დავიყო?

ნასწაველი ფრანტი. ვისიც გევა არ მოგეწონოს,
ისი აიგდე მასხარათ.

ქალაქის ბიჭი. ეგ ხომ ჩვენნი ხელობაა. ბატონი ბძა-
ნდებით, გახილები, კენდები კემსახურთ თქვენ სურვილს.

ნასწაველი ფრანტი. სოხიყო! ერთი მითხარი, ახმასის
ჟავრი რათა გჭირს?

ქალაქის ბიჭი. ცეტია როგორც თხა; ქვებუღანია რო-
გორც გუჭლი; ბორთტია როგორც ყვავი; ბაქია რო-
გორც კაჭკაჭი; ბერს ფიქრობს თავის თავზე, გამო-
დისკი, რომ ისე შეცნიერია როგორც თუთიყუში.

ნასწაველი ფრანტი. გულმეცნიერი ყოფილხარ, სოსი-
კო. ახმასი სწორეთ აკეთაა. ამასთან, არ შეგინიშნავს
როგორც ახმასი. როდესაც ადევნება რომელიმე მოდი-
ლო გუმსა აქათ იქით ხშირათ იტქიტება ხოლმე და
ექიბს მცნობებს, რომელთაც უნდა დაენახოს და შური
ჩაუგდოს, რომ ისი სეირნობს მალალ შობილთან, ანუ
აღმატბულთან? ისკი არ იცის უბედურმა, ხონთქართა-
ნაც რომ იაროს, იმას მაშინაც გაცათ აწავინ ჩაატდებს...

II.

პირუჭლი სკამი ტროტუარზე.

სკამზედ სხედან ორი მეგრელი. მესამე შოდის ზევი-

დამ, რა დანახვენი ერთმანეთს ორი შეგრელი წამოდგუ-
ბიან. მიეგებებიან მომავალს, კელს ჩამოართმევენ. მაგრამ
მოუჭიკრენ და დიდხანს რაც ძალი და ღონე აქუსთ აქან-
ქარბუნს, სიცილით და მოუწვევეტელ თავის დაკვირით.

1-ი შეგრელი. ახს! მთიი ჰოშტენნიე.

მე-2 შეგრელი. ნაში ვამმე ჰოშტენნიე.

მე-3 შეგრელი. ახსს! მთიიი ჰოშტენნიე; კაკჭჭ ვაშიი
ზდაროკიე?

1 შეგრელი. სლავა ბოდუუ. კაკჭჭ ვაშიი ზდაროკიე?

მე-2 შეგრელი. ბლაგოდარუუ, ბრატტ. კაკჭჭ ვაშიი
ზდაროკიე?

მე-3 შეგრელი. ჰოა მიღროსტიი ბოჟიი იხჭ ზდარო-
კიე?

მე-2 შეგრელი. ნუუ, ბრატტიც, გასილიი ვიი ზაროკიი?

1 შეგრელი. ახს, მთიი ლუბუნნი, კაკჭჭ ჰროკადიშშ
კრემა.

მე-3 შეგრელი. ნიჩელოა, ხორაშოა პროკადიშშ
კრემი. ა ვიი კაკჭჭ ჰროკადიშშ კრემი.

1 შეგრელი. ტაკე, არც კარგა არც ავათ.

მე-2 შეგრელი, იაა ნემნოლას ხორაშოა.

მე-3 შეგრელი. (კარგა ხანს რაღასაც ფიქრობს და
ძლიე მოიგონებს) ვიი ზანიშშ ნა ტროტუარრ, დელაა
ნეტუუ ვამე?

1 შეგრელი. მთი ბარინს ჰუშოლლ ნა კოჟორო.

მე-3 შეგრელი. მთი ბარინს და ადინს ჟენშინაა, უი,
უი, უი, კაკჭჭ ხორაშოა ჟენშინა! უშოლლ ნა მარტკობბ.

მე-3 შეგრელი. აა მთიი ბარინს აბედილლ დომ და

უმოდლ... მინდორში, რუყი კოზმილდ, ხანტრ ...
დახოცოს ვწერები.

1 მეგრელი. (მესამე მეგრელს) ტოიი ბარინს მნოლა,
მნოლას, გოლოვა ვწერები. ჭი. ჭი. ჭი!

მე-2 მეგრელი მოიი ბარინს, ჰრავდა, ცეცია, მნეე
შტოა! ჟაღოკანია მნეე ხოროშშ, და ეშეე ხაზარას.

მე-2 მეგრელი. აა მოიი ბარინს ტაკოიი უმ-უმ-უმ...
მაგარია.

ქაღაქის ბიჭი. ვმაწვლებო, კარგი ღიმონები, აპელ-
სინები, სპიიკა.

მე-2 მეგრელი. (მრისხანებით) ნენხადა. (ქაღაქის ბიჭი
არ შორდება)

1 მეგრელი. შტოა ტებეე ნნუყხა. სსტუპაი. (ქაღა-
ქის ბიჭი უეურებს მათ დამცინელის სხით.)

მე-3 მეგრელი. აიდა, აიდა (კელს აუქნებს), სსტუპაი,
სსტუპაი.

ქაღაქის ბიჭი. დმერის გეფიცებით, თქუნს მაგიერ
მე მრცხეკნიან. ჟერ რუსული უნდა ისწავლოთ, მერე
ილაშარავათ. თუ არა იოტის ოღენი არ იციოთა რუ-
სული, და ხმა მადლა, ტროტუარზე, ღრიალებთ ასეთის
უმგზავსოხ რუსულის ენით, რომელიც, არ ვიტყვ რუ-
სებსა, მეცაე შემხარავს.

მეორე მეგრელი. ახხ, ტიი ჰაღლეც!

მესამე მეგრელი. (გამოუდგება საცემრათ) იაა ტებე
დაშე; მაშენიკე.

ქაღაქის ბიჭი, (ამაყად დაუდგება) როგორ შეგიძლიან
მცემო! გაბრუნდი, თავს ჰატევი დაიდე. წაღით იჭურ-

დეთ; რა თქმისნი საქმეა ტროტუარზე შესაიფობა, (სამ
ნივე მეგრელები მისცვივადებიან სანცემრად)
ნასწავლი ფრანტი. წენარა, წენარა! ნუ ისჯებით....

III.

სივრცე საშუაოდ ჰირველის და მეორის
სკამებისა.

ზადენივე უმწავლავები გაუვლიან სარბარით პეტრე
ურცხვამესა, რომელსაც შამოეურება დავით დარბაისლოვი.

ურცხვამე. ჩემო დავით, ჩემო დავით!

დარბაისლოვი. რას მიბძანებ, ჩემო პეტრე.

ურცხვამე. რა დაგემართა, ისწავლე, ისწავლე, დაბერდა
და კერა ისწავლერა.

დარბაისლოვი. რა გაეწობა; უნდა ვიყო უსწავლელი.

ურცხვამე. შე იმას გეუბნება, რომ სიპატარითვე აქა-
მდინ სწავლობდი და კერ მახუდი ერთ საჯარველს ადულ
საშუალობასა, რომლით შეასრულებდი შენ სწავლას. რა-
ვდენივე დღეს.

დარბაისლოვი. ეგ რა საშუალობა?

ურცხვამე. ჭა, ჭა, ჭა! გამოიცანი.

დარბაისლოვი. კერ გამოვიცნობ; კეტითაც რომ თავში
მტემო.

ურცხვამე. წუწნი გამოუშვ და იმავ წამს გამოეცნიერ-
დები. ეოველივე გეცოდინება.

დარბაისლოვი. სრულიად არ შეუტრება, რას ანობ

ურცხვამე. მიენდომული რა არის აქა! წუჭრი გამო-
უშე მეტქი, წუჭრი ხომ იგი რაც არის; გამოშეკვან
იგი რაც არის.

დარბანსლოვი. სიტყუჭბი შეუურება, მაგრამ ამ სიტყ-
უბის აზრი კერ შემიტყვა რასე ამბობ მაგას?

ურცხვამე. ესლანდელი უმწავლაცები მიდიან ჰეტერ-
ბუტრ, მიიხედეენ, მოიხედეენ, წუჭრს გამოუშეებენ და
წამოგლეენ. ეს ის არის: სსწავლებელი დასრულეს, ყვე-
ლა ისწავლეს, გოგრა, სიბრძნით აივსეს! ჭა, ჭა, ჭა!

დარბანსლოვი. მაინც კიდეე არ შეუურება: წუჭრს რა
გამოუშეებენ მაშინ მეცნიერდებთან, თუ ვერ სწავლ-
ბენ, მერე, მოდის მიხედულობით წუჭრს იშეებენ.

ურცხვამე. დაბურებულხარ და ჭკუა დაგიკარგავს. თუ
წუჭრს გამოიშეებენ, ებ ის არის, ყველა ისწავლეს, რა-
ღათ უნდათ შეასრულონ სწავლა.

დარბანსლოვი.. ჭოო, ჭოო! მაშ შენის სიტყუთ თათ-
ორები და ურიები სულ მსწავლეულები არიან.

ურცხვამე. მაინც კიდეე არ გუუურება ჩემი ირონიზ,
რას გამოშეტერებ გლხარ!

დარბანსლოვი. მართლა კე თავი ნუ მოტაქქეს; მესმის,
გაგა მესმის, მაგრამ სწორე უნდა გითხრა, შენ სიტყუი.
ჩუჭნი უმწავლაცები მისდეენ მხოლოთ მოდასა. ჩემ
დროს ყველა იბანსაგა ულამებსა და წუჭრსა; მეც ა-
ეეე სხუასა და აი, როგორც მხედაე, ჩემ ჰირზე არც
არის ულავები, არც ბაკემბანდები. არც წუჭრს;—ასე
დაეპეე და აღარც მინდა მიეეეე მოდებსა. თუთან შენ
კალმოიტანე სანაწილო ბაკემბანდები: და კერ მოგინარ-

საკ, რადგანც დაჩუქულხარ, ან შიგანია კარგ რამედ. მე და შენ ძუჭლ დროს ცნებებისანი ვართ, რუტინოსტები, უმაწულვაცები ახლანდელის დროს ცნებებისა არიან. გიდეგ გეტყვ, წუჭრი მოდაა, და არა მეონია იმათ სწავლა იმოდენი არ მიელოთ, რავდენიც ნიჭი აქუსთ; ამა-საცვი გეტყვ, რომ ჩუჭრსე ნაკლები სწავლა არ ექმნებათ ურცხვამე. ესლა ის დროა, თუ რომ იმათ იცოდნენ მცირედი მაინცა უთუოთ დასწორდნენ რასმეს, ჯერ არა დაუწერიათრა; მაშასადამე არა იტინანრა.

დაბაბისლოვი. დამავიწყდა, რა ჭქვან მაგ სილლოგი-ცემსა?

ურცხვამე. იწუნებ თუ ჩემ სილლოგიცემსა! სწავლა საქმით უნდა დამტკიცდეს. აი რასა მწერენ გერმანიიდგან მსწავლელები: « მოხარულნი ვართო, რომ, უკანასკნელ საქართუჭლოშიც გამობრწყინდით შენ (ესე იგი მე) და ანათებო დაბნელებულს აზიას მეცნიერების ბრწყინვალე სხივით. შენი (ესე იგი ჩემი) უკანასკნელი თხზულება... გაძლეკსო უფლებასა შეინაცხოვო (ესე იგი მე შევიარ-ცხო) კეროპიას მეცნიერთა შორის.» ახლაც დაიწუნებ ჩემ სილლოგიცემსა და ბაკუმბარდებსა!!

დაბაბისლოვი. ეგ რომელი მეცნიერები გწერენ?

ურცხვამე. გოტლიბ შტერნი ფრანკფურტიდამ, იო-დან გლეინ ფინტე ბერლინიდამ და მარტინ შაბლაუზენ ლეიფციდიდამ.

დაბაბისლოვი. ესლანდელ გერმანიის გამოჩინებულ მსწავლელებს თუთქმის ეკელას ვიცნობ, და იმათ შორის არა ჭსინან შენგან მოხსენებული მეცნიერები!

(ურცხვამე აილანძა).

ქალქის ბიჭი. ბატონებო, კარგი ღვიძნები, ხზელსინები, სპინჯა.

ურცხვამე. რას დაუხეტები ღვიძნებით შე უმზგავსო, შე უგუნურო, შე უბედურო! ჭეშმარიტათ სისინდარნი არიან გლეხები, რომელთაც იოტისოდენი ჭკუა არა გაქმსო. წადა იმუშავე, ტალახი წილე და ჰური ისე ჭამე.

ქალქის ბიჭი. გუშინ ერთმა ნასწაველმა უმაწვამა გაცმა მიისრა: ვიღაცა მეცნიერს (!!) უთქვამს: «ღმერთმა წაართო გაცნა ჭეშმარიტება, რომელიც დამსხვრია მრავალ ნაჭრად, და განახივა მთელს ქმსწანათასედ. და უბანაო გაცნა, ეს ნაჭრები შეკრიბეო.» ამ ბძანების გამო მეცნიერები თუშე დაუხეტებან ტუეში და ღრუში. რომ იბოკონ ჭეშმარიტების ნამტურეკები. თუ ეს მართადა, სწორე უნდა მოგახსენოთ, მეცნიერები თუთან ფოფილან ჭეშმარიტების ნამტურეკები და სჭკროა სხუამ ისინი შეკრიბოს და ერთ ჭკუასედ დააყენოს. ამ სიტუვითვს ნუ გამაწერებით: ერთი ჭეშმარიტების სიტუხოგანი არის ისი, რომ მეცნიერმა უნდა შეიბრადოს, შეიყაროს გლენი კაცი, სწავლოს მას, და არ დატუქსოს, არ გადასილოს და არ შეურაცხუვოს, როგორც მაგალითად, თქვენს ესდა ინებოთ.

(მირბის.)

შორიღამ მოისმის ღაღაღისი, ტაშისკვრიო:

«ბრავო, ბრავო, ბრავო!...»

IV.

მეორე სკამი.

სკამზე სხედან სამსახურში დაბურბულები და სამსახურიდან გამოსულები: ზაფხული ზანთის კელიგოუმოვი და ანდრეას ტარასოვიც ოსტროუმოვი. ორივე სუქან, გასქელებულან, სპირტით გაჟიჟებულან.—აივლიან რაგუნშიმე უმაგილ კაცები, ფრანტები.

კელიგოუმოვი. (უმაწულ კაცები რო გაივლიან) ხედავ, ანდრეას ტარასოვიც, ანია როგორ განათლდა!

ოსტროუმოვი. ვხედავ, ვხედავ, ზაფხული ზანთის, ოჭ, ვხედავ!

კელიგოუმოვი. ჩუტნ რო გადმოვედით რა ხალხი იყო, და ესლა ხედავ რანი არიან!

ოსტროუმოვი. ვხედავ, ზაფხული ზანთის, ვხედავ, ოჭ ღმერთო ჩემო!

კელიგოუმოვი. რუსული ანდრეას იტყვს: დათესს ხორბალსა ზური ამოკო.

ოსტროუმოვი. დიდი ჭეშმარიტება! ოჭ, ოჭ! ნამდვილია ეგ ანდრეას! რომელმა ჭკუამ მოიგონა!

კელიგოუმოვი. ჩუტნ. ჩუტნ. მე და შენ, და რაგუნშიმე სხუთ, რომელნიც ჩუტნთან გადმოვიდნენ, და დაუთესეთ ზური და ამოვიდა ზური.

ოსტროუმოვი. დიდა, სწორეთ ეგაჟა. ჩუტნი ღვაწლი არ დაშთა უნაყოფოდ.

კელიგოუმოვი. გახსოვს ჩუტნ რო გადმოვედით რან

იყვნენ ქართველები!

ოსტროუმოვი. ძლიერ, ძლიერ მახსოვს! განაღდა შეიძლება არ დამახსოვდეს!

ველიკოუმოვი. ესაა, ესაა დელი ემაწულგატები შეფარდებული მძღლებთან—ოჰ, დიკროთა ჩემო, რა გრცელი სიგრცე ძეგს მათ შორის!

ოსტროუმოვი. დიდა გრცელი, დიდა დიდი, გაუსომელი, უფსკრული!

ველიკოუმოვი. ჩუწნ რა გადმოვედით წერა, კითხვა არაინ იცოდა, ესაა, ესაა? ფრანციტულსატვი კითხულობენ, ფრანციტულათ ღანაანაკობენ. ტანცაობენ, ტლინკაობენ, ცხოვრებენ, იცინენ, ჭამენ, წუწნსატვი იშკებენ.

ოსტროუმოვი. სჯულები? სჯულები ვინ იცოდა! ესაა კი, მიიხედუ-მოიხედუ, ყველა ქუჩის ბიჭმანტი იცის სჯულები.

ველიკოუმოვი. ახლა თქვ არხის წერა, ჩუწნ ბანს უგან და კარს უგან. არ დაიჯერებ. ჩუწნ დაწერილს ალარაინ ენდობა, არცვი მოსწონთ ჩუწნი დაწერილი არხები!

ოსტროუმოვი. ოჰ. უჭმადლო, წვეულო აზია!

ველიკოუმოვი. ჩუწნ რა არ გადმოკსუფიკივით, განა ასე განათლებოდა აზია!

ოსტროუმოვი. ბარბაროზათ დარჩებოდნენ!

ველიკოუმოვი. ეკ დიას მახულ გონებისათა თქვთ ანოლონ ტანსოვიჩ! დიდა, ბარბაროზათ დარჩებოდნენ. მაგრამ ჩუწნ დათესილში მანინტი კიდე მძღლი ღვანძული გერ ამოუარდა. აზია ისევე სჭამს კელით, ბოზახაშის

სტამენ კელით, ხაშის, ბარბაროსულ სატყელსა—სტამენ კელით, ფლავს სტამენ კელით, შემწვარს სტამენ კელით, ჟველას კელით სტამენ.

ოსტროუმოვი. ეგ ის არის, რომ აზიას ჯერ გემოვნება არ გახსნია. ოჰ, ჩუტნი მზი, ბორშნი, ქაშა, სალიანკა, ვინიგრეტი! აი სულელი აზია! ევროპის გემოვნებას ვერ შეეჩვა!

კელიკოუმოვი, იმათი ქალები უფრო განათლდნენ. სიტყუას არ იტყვან, რომ რუსული არ შეჩხირონ; აღარც სტრეკენიანთ, აღარც მორიდეუბა აქუსთ; სწორეთ როგორც ჩუტნი ქალები ისე იქტეკიან და ბედნიურად, განათლებულად ხადიან თავიანთ თავს, რომ ისე იქტეკიან.

ოსტროუმოვი. სულგი ჩუტნს ვართ ამათი განმანათლებელი.

კელიკოუმოვი. ჩემი მშობელი ქუტყანს დაუტყვევ და შეესწირე ჩემი ცხოვრება აზიას, გამენათლებინა.

ოსტროუმოვი. ესლაც იმიტომ არ მივდივართ ჩუტნ მშობელ ქუტყანაში, რომ შევიმაგრეთ აქ განათლება.

ქლაქის ბიჭი. ხარში ღიმონი, აპელსინი, სპიჩი, გოხზოდა!

ოსტროუმოვი და კელიკოუმოვი. უბიძანისი, დუჩა!

ქლაქის ბიჭი. (მღერით მიდის) სხუათა მზიარებელი მოკუდა თუთან უზიარებელი!...

V.

სივრცე საშუალო მეორის და შესამისა
სკამებისა.

აკსინია, გალოთუბული ბებერი დედაკაცი, შაპირფხს
სწევს, თამაშობს და იმღერის:

Ай люли, ай люли...

ტრატა—ტრატა, ტრატატა...

ქალაქის ბიჭი. გაუთამაშებს სიმღერით:

Ай люли, ай люли...

ტრატატა, ტრატატა...

(თამაშობა და სიმღერა კარგა ხანს გაგრძელდება
ორივე მხრით)

აკსინია. ახ, ტი აზია, დღუზანია აზია, ბუნმოზღლია
აზია!

ქალაქის ბიჭი. ახ, ტი შოია შრეკანსანია აკსინია!
კაც ტი სოროშა, კაც ტი შილა!

აკსინია. ტრატატა. ტრატატა!...

ქალაქის ბიჭი. ტრატატა ტრატატა!...

აკსინია. ცაგილით დუქანში,

ქალაქის ბიჭი. რათა?

აკსინია. დაუღიოთ. შუღი გაქწეს?

ქალაქის ბიჭი. რა დროს დუქანა, ვითამაშოთ.

აკსინია. რატატა, რატატა...

ქალაქის ბიჭი. რატატა რატატა...

აკსინია. შილაშკა!

ქალაქის ბიჭი. გოლუბუშკა

აკსინია. ცაღი, აზია?

ქალაქის ბიჭი. შენ აცდი სადღ ბუღარაობენ თეთრი
დათვები?

აკსინია. არ ვიცი შენ ქართული ხარ?

ქალაქის ბიჭი. იცი, იცი.

აკსინია. ნუ ვიცი; ჩტოუ?

ქალაქის ბიჭი. როგორი ხალხია თეთრი დათვები?

აკსინია. ცაღი ტკეში, იქ ნახამ. ტრატატა, ტრატატა..

ქალაქის ბიჭი. ჩუწნ ტკეში არ არის. ტრატატა,
ტრატატა..

აკსინია. ჩუწნ რუსეთშია ბევრი. ტრატატა, ტრატატა.

ქალაქის ბიჭი. ბევრი უნდა იყოს. თამაშობა იციან?

ტრატატა ტრატატა.

აკსინია. მოღბი, ჰოდლია, აზია, ტრატატა, ტრატატა..

ქალაქის ბიჭი. ჭკუანები არიან? ტრატატა, ტრატატა..

აკსინია. ტრატატა, ტრატატა, ღიმიონი, აველსინი
მამე.

ქალაქის ბიჭი. ტრატატა ტრატატა.. (მიდის.)

VI.

მესამე სკამი.

წითელ გარატნიკიანი კაცი და შავ გარატნიკიანი კაცი
სხედან სკამზე.

შავ გარატნიკიანი. (იქნუიტურ ღიმილით) კვ, რასაც

თქვენს დთხოვლობთ, სრულიად შეუძლებელია.

წითელ ვარატნიკიანი. შეუძლებელი არა არისრა; თქვენს
გი მოინდომეთ და შეუძლებელი შეიქმნება, შესაძლებელი.

შავ ვარატნიკიანი, რაქნა. იოტის ოდენი სიმაჩთლე
არ მივიძღვსთ.

წითელ ვარატნიკიანი. შე ასე მსურს და კიდეც უნდა
აღსრულდეს.

შავ ვარატნიკიანი. ახირებული სურვილია! ახირებული
თხოვნა!

წითელ ვარატნიკიანი. ასეთია ჩემი ხსიათი... უთუოთ
უნდა მოახერხოთ.

შავ ვარატნიკიანი. როგორ და რომლის მიზეზით?

წითელ ვარატნიკიანი. მიზეზი მე მიჩვენებია.

შავ ვარატნიკიანი. თქვენს მიზეზს არა აქვს საფუძველ-
ლი. სჯული, სჯინდისი და სიმაჩთლე არიან იმ საწყ-
ლებისაკენ. ანკი რას ემართლები იმ საცოდავ ხალხს!

წითელ ვარატნიკიანი. სიმაჩთლეზე და სიბრალულზე
ნურას მეუბნებით: მაგით გულს ვერ დამიბილებთ, რასაც
განვიზრახავ აღვასრულებ, თუნდ ქვეყანაზედ მამადგეს
და ესრეთ თქვენს უნდა მოიდროინეთ ჩემ მხარეს: თქ-
ვენსზე ბევრია დამოკიდებული.

შავ ვარატნიკიანი. შარტო მე რა შემძლიან!

წითელ ვარატნიკიანი. სხუანი დატყრილი შეყანან. თქ-
ვენსდა ხართ ჩემი წინააღმდეგე.

შავ ვარატნიკიანი. გმადლობთ. თქვენსი ასეთი ზატი-
ვის მცემელი ვარ, რომ სისარულით გადმოვივივარ
თქვენს მხარეს.

წითელ ვარტნიკიანი. გმადლობო. ახლა მიბძანეთ:
როგორ გწადიანთ იმოქმედოთ ამ საქმეში.

შაკ ვარ ტნიკიანი. ევ მე ვიცი.

წითელ ვარტნიკიანი. მეუ მანდა ვიცოდე.

შაკ ვარტნიკიანი. საქმის კარებსა და ფანჯრებს
ამოკეჭოლამ დაჯახელები. მერტე ჩრდილოეთის მხრით ერთ
ზატარა სანათურს გამოვადებ და გარწმუნებთ თქვენს,
რომი საქმე ისე გაივლის, როგორც თქვენს გნებავსო.

წითელ ვარტნიკიანი. თუ ატრე არა იქო, მე დავარ-
წმუნებთ, მაგ მშკენაურ ზარბადაც ახადი, და ქქტეუნას
დაუნახეებ თქვენს მომერულ ზარბადაც.

შაკ ვარტნიკიანი საწმენო ბძანდებოდეო. ერთგუ-
ლი მათა და მათამსხურე გახლავარ თქვენსა, და თქვენს
ჩემსა მხრით დიდი შქმეობა გქქმნებთ ყოველ საქმეში.

წითელ ვარტნიკიანი მშუდობით. (მიდის.)

შაკ ვარტნიკიანი მშუდობით. ეს რა ზანახას გადა-
ვევადე! მავის ოსტიდამ ვინ მოვა! მავრამ ამხანაცვი ვიქ.
საქმეს მე გაუგებობ. სხუასვა წავხედვინებ.

ქალაქის ბიჭი. (მანძახის იმას) ჩაჩეთის კალა და-
სტეშია ეხლა აშენდა ჩაჩეთი!...

VII.

სივრცე საშუალო მენამისა და ჭეთისის
სკამებისა.

ანხანი. (მზღლი უწმენოლავარო კაცი; მხრებს სიარულ
შა აქათ იქით იქნეს; სათვალეობან კაცს გაცხარებული

ელაშარაკება.)

ახმახი... შენ არ მამიკვდე, ერთი საათი ოცდაოთხს საათში არა მქონდეს არც მოსკუნება, არც მოცდალება, ასე გასინჯე დრო ვერ მიპოვნია წიგნი წაკვითხთ, ღამის უკან დაერჩე ლიტერატურაში.

სათვლებიანი. შენ რომელს ლიტერატურას უფრო ეწეობი: რუსულს, ფრანგიცულს, ანგლიურსა, ნემენცურსა, თუ ქართულსა?

ახმახი. რუსულსა...

სათვლებიანი. (იქით) სტეუის.

ახმახი. ფრანგიცულსა, ნემენცურსა და ლათინურსა...

სათვლებიანი. (იქით) სტეუის.

ახმახი. ნემენცურსა და ანგლიურსა, აგრე რიგათ არა ვსწავლობ, ამიტომ რომ ეს ენები არ მამწიანან.

სათვლებიანი. (იქით) ანბანიც არ იცის.

ახმახი. ქართული ლიტერატურა ვის ეკადრება, განა არისკი სადმე!

სათვლებიანი. (იქით) ბაშუაღონიმ ბიჭო!

ახმახი. ასე ჩემო ანდრია...

სათვლებიანი. (მკვებრ.) ძლიერ ცუდ მდგომარეობაში ყოფილხარ! ლიტერატურაზე უკან დაჩქნა—ოჰ, სიკეთე-დილია მსწავლულ კაცისათვის?

ახმახი. (მინასებულის სმით, რომელიც არ უხდება, როგორს ვირს უნაგირი.) ლიტერატურაში ძლიერა ვარ დაგლოუნებული, ასე რომ წინ ვერ წამიკა, მაგრამ... მახლს, ეთქვი რაღა, სიტყუამ მოიტანა.

სათვლებიანი. შენ ეკქნება ბევრი საკუთარი თხზუ-

ლექსები. რომელ ენაზე გაქმს?

ახმანსი. ჯერჯი არა დამიწერია, მაგრამ გულშივი მაქმს; დაწერო. ოცნათსი იღია ირევა როგორც ტანსტეკლა, ჩემი თავში, ერთი ერთმანეთზე უკეთესი, და დაწვევლს ღმერთმა, არ ვიცი რომელ ერთს წავავლთ გელი. ამასთან მოუტყველთა გელს მიგრავს.

სათვალბიანი. მამ დრო სრულიად არა გქონია, როგორც გეტყობა.

ახმანსი. მეც მაგას ვსინვი. წარმოიდგინე რაღა დრო დამჩნება შრომისათვის: მისი მაღალ... ე... მისი... ი... მისი ბრწ... დ... მისი მაღალ... ზ... მისი მაღალ შობილება უ... მისი... და სხუნი გამიწერებინა, შემომწყურებინა, თუქმის გმადანძვევენ ხოლმე, თუ ან დღით, ან საღამოს ვიზიტი არ გაუკეთე და სადილთ არ გეწვოე, როდესაც დამატიებენ. დღეს საზილთ ვიყავი მისწვეული მისს მაღალ. ი. ე... მაგრამ, ჩემ საუბედუროთ, ვერ გეწვიე: ამიტომ რომ დღით აღრე ვიყავი ვიწმეტად მისს აღმ... რ... და ამან სადილთ აღარ გამამიშო, ეს არის ესღა ძლივ თავი დაგასწვიე; დღეს აქეთ იმასთან დროს ვატარებდი. მისი მაღალ... ე... ვინ იცის რა სახით მიწერება!

სათვალბიანი. ეგ ხალხი რომელიც ჩამოსთვალე, მისწავლელია და ელტვის მსწავლულებს. გასაკვრეელი არ არის, რომ შენც მოგიზიზღავს და მიგიზიზღავს ისა.

ახმანსი. არ დაიჯერებ, თავისუფლობა მიჩვენია იმათთან ყოფნას.

სათვალბიანი. ბუღბუღსაც უჩვენია თავისუფლებას;

მეგრამ თუ დაიჭირეს და უფლისაში შეამწყვდიეს, მეტი ღონე ჯერ არის, უნდა დამოირჩილდე ეს მატრონისა. ნებავს, თუ არა ნებავს უნდა იგაღონოს: გვლობისათვის უყვარსო და სტანუვის ბუღბუღას.

ახმახი. შეგი გვგრდებში გამაჟდა.

სათვალებიანი. მაინც რას აკოებ დიდგუნებთან.

ახმახი. მგითხვენ რჩევას, ესა და ეს საქმი როგორ სჯობია გადაწყდესო, ესა და ეს პროექტი როგორიაო, ანუ მამრემენ სიგანს, რომელსედაც პროექტი უნდა შავადგინო.

სათვალებიანი. მაშ გეტყობა შენ ბებრი შეგეძლება: ბებრს გაბედნიერებ, ბებრს გაგებდურებ.

ახმახი. ღუთის წყალბა გაქქეს. ბებრი გაგებდნიერე.

სათვალებიანი. ბებრიც უსამართლო ი გაუბედურებანე

ახმახი. (თავმოწიანებით) არ იქნება, შეასყევით უნდა ისარგებლოს გენმა.

სათვალებიანი. (ხმას გამოცდელის) განა თავიც მოგწიანს, მაშ შენი თავი არ გავიცინია აქამდისან! რაღა ვინაბა გისწავლი! მეგრამ ვინაბაში ხარ გავხდილი, და რასავურგვლია ქმნენსა არა გუნდინებრა!

(შამახვდებთ ტარაბორესკი.)

ტარაბორესკი. (ახმახს) მე შენსე ვარ გაჯავრებული, უოგვლდე ათ საათზე დღით სამსახურიოგან ივარგები, და შენ საქმეს ჩემს ვაკოებო.

ახმახი. განა არ იცი მე მისოვენ სოღმე... დღესაც გოვაკ ათსათიდემა აქამომდე უსის... რ...

ტარაბორესკი. დაგება, ძმავო, მე არა მეგრამ, ერთმა

მჩუჭნოგანმა დღეს იმ გვამთან არა გნახა შენ... (მიდის. (შამოხუტებათ მარად ტროტურუარსეჲდ შეოფი.)

მარად ტროტურსე შეოფა. (სათვლებიანს შექედუ? და უჩუჭუნეს (ხმსსე). ახა სამსახური ამას უნდა დიკვეტოს: ყოველ დღით ათ სანთადამ დწყებულე ვიდრე შარუნელ სათადმიდე აქ შეკვერებით ხოდეჲ შე და ეს და მამევება ქუჭუნის ზოფატაკასა. დასასრულაკი ჯღარ არის. რა მადენი მართლახ, კვ ჯღარ ვიცო. დღეს მივლი დღე (ახმასი გაწითლდება) აქ ვიყვით, დიწყო ჩინყოფების და იაზონლები ამებე და რო ჯღარ ექნა, ვერ დასრულა, გუჭმაც ძლიერ შემწუნს, წავიქვანე სიღლიათ იმ აწრით უფორა. ეკების დასსრულებანს. მაგრა ამ ჩემის ცოდვით სესემ. არ დასრულა, სიღლივი გამამტუვა. (ახმასს) რას გუჭმებთან შენი ნანაღნიკები?...

ქალაქის ბიჭი. (რაც ძალი აქეს იტინის) ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა...)

(ახმასი სივდება ჯავრით, უბღვერის ქალაქის ბიჭს.)

(სათვლებიანი და მარად ტროტურუარსეჲდ შეოფი მოშორებთან.)

ქალაქის ბიჭი. (უარესათ იტინის და უეურებს ახმასს.) ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა...)

ახმასი (დაუტრიალდება ქალაქის ბიჭს, თუაღებს უბრძღებს. თუთქოს მსუნვარე მხეტი, რომელიც მიწვეს თანის მსჩუჭნოგანსე ტასაკლეჯავო.)

ქალაქის ბიჭი. (მიგუბება ახმასს) გნებაჲ თ ღიმონები, იუცხოკო აქელსინებო. ისებეთ სამი ერთ ახასათ.

ახმასა. (მტყუთი) შე ჰადღეცო, როგორ შეიძელი?...

ქალაქის ბიჭი. რა, ბატონო? რას მიბძანებთ?...
 ახმასი. შენ არ იცი?... ეხლა... ახ, ტი განალია, შერ-

ზაკეც, დურაღვი, ეშაკ, მუყეც Необразованный, ჩორც, დიკოლ, Презренный, ბაღვან, Проклятый, ზეკერ, სკორპიონ....

ქალაქის ბიჭი. (გელს აუქნევს) იქით, იქით. რუსული შენთვის შეინახე; მე კარგა გიცნობ; თუთ შენა ხარ მორიელი.

ახმასი. (სიკაზასით დორბლებს ჭერის, Я тебе дамъ, мерзавецъ; ступай въ полицію!

ქალაქის ბიჭი. ჭა. ჭა, ჭა, ჭა, ჭა, ჭა!.

ახმასი. მასხარათაც მიგაეებ. წადი, გიბძანებ, ზოლიციაში!

ქალაქის ბიჭი. მე ისკი არაკარ, რომელზედაც გაგსვლია, შენკი არა, შაშაშენიც რომ მოვიდეს, წვიპართსაც გერ დამკრავს. (მღერის და თამაშობს.)

მორიელი შხამიანო,

სიბოროტის საჭურველო!

ჭკბენ ყველასა, ყველას შხამავ,

ბოლოს კუდსკი გაგისრისავ...

ნასწავლი ფრანტი. მე ვარ შასუნის მტეხი ამისს შაგოერ, რა ტყუბესთ?

ახმასი. მე თქუენ არ გიცნობთ.

ნასწავლი ფრანტი. შაშ მშუდობით...

VI.

მეოთხე სკამი.

ქალი და ვაჟი.

ვაჟი. ახ!...

ქალი. რათ ამოიხსრეთ, ემანჯლო!

ვაჟი. ჩემისთანა უბედური არავინ დაბადებულა.

ქალი. როგორ!..

ვაჟი. ახ?...

ქალი. იმედი შექმნე მეტყუთ ოხვრის მიწესსა.

ვაჟი. ბედნიერი ვიქნები თუ გამანთავისუფლებთ მიწესის თქმისაგან.

ქალი. თქვენს დღემიტ ვერ განთავისუფლებათ.

ვაჟი. ოჰ—მე!

ქალი. მითხარით.

ვაჟი. რა ცაშოვას თქმით! შეგრცხეები, წამალი არ დაშედეგა, შეგი დავინჩაქები ვოჯოხეთის ცენტლით.

ქალი. (მითამ მისეუდრალი არ არის) უკასკელ, მეტყუთ თუ არა მიწესსა?

ვაჟი. საეუარელს არ უეუარავ.

ქალი. ვინ არის თქვენნი საუვარელი?

ვაჟი. ახლა ეტა შეითეთ.

ქალი. მე მსურს.

ვაჟი. თქვენს...

ქალი. (სიტლით.) მე? ჰა, ჰა, ჰა!

ვაჟი. აბა მოგახსენებთ, შეგრცხეები მეთქვი.

ქალი. (მითამ დაფიქრდება) ოჰ!..

ვაჟი. თქვენ რაღა ამოცისრეო?

ქალი. გამ. ნთავისუფალეო ზისუისსიგან.

ვაჟი. თქვენ დღეშიც ვერ განთავისუფლებით.

ქალი სიყვარულს არ უყვარვარ.

ვაჟი. ვინ არის თქვენნი სიყვარული?

ქალი. ესღა ეგა მგითხეთ.

ვაჟი. შე მსურს.

ქალი. თქვენსა.

ვაჟი. ეგ რა მიბძანეო? შე არ მიყვარხართ?..

ქალი. მატყუებთ.

ვაჟი. მაშ რა მატყუებს?

ქალი. სტყუიო.

ვაჟი. სრული გიჟა ვარ; გულში მინთია გაუნელებელი
ცეცხლი.

ქალი. ორ დღეზე განელდება.

ვაჟი. ვაიმე, ეგ რა მიბძანეთ! რა კვანძი ბძანებულხართ!

ქალი. ვაჟები სულ დაუღერამლება ხართ.

ვაჟი. თქვენ დასერეთ ჩემი გული.

ქალი როგორ?

ვაჟი. ცილის წამებითა.

ქალი. მაინც?

ვაჟი. შე იმ ვაჟებოვანი არა ვარ.

ქალი. რაკვანი ხანა გასძლებს თქვენს გულში ანთე-
ბული ცეცხლი.

ვაჟი. საუენოთ. აქაც საფლავშიც. ცაშიც.

ქალი. როგორ დაერწმუნდე მატყუე?

ვაჟი. ერწმუნეთ ჩემს ზატოისხებას. (!!!)

ქალი. ამის იქით თქუენნი ვარ....

ვაჟი. (მხიარულათ) შენგი გენაცვალოს ეს აღვსნებუ-
ლი გული... (ერთს გინმე გამეღელ გაჟს თუაღით ანი-
შნებს რომ ქალი მოიგდო მასუში).

ქალაქის ბიჭი. (ხმა მადლად) არიქა მერამ მოიტაცა გერე-
ტი უშველეთ, უშველეთ, გააკვებინეთ! აქმა შეწყუულა...
(მირბის.)

IX.

სივრცე საშუალო მეოთხის და მესუთის სკა-
მებისა.

ოწი შამებარი ჭეშმარიტების ნატესებისა და ერთი
ტაგიმასხანა.

პირუტყვი მამებარი ჭეშმარიტების ნატესებისა... (მე-
ოტყს.) მაგალითად, აგერ იმ გირს დიდი ყურები რათა
აქუს?

ტაგი მასხანა. ოჲ, ახა ებ გამარტე?

მეორე მამებარი. ბუნება შემცდარა გირის აშენებაში.

პირუტყვი. როგორ?

ტაგიმასხანა. ჭა, ჭა, ჭა?

მეორე. მათემატიკის განონებით ყოველი სხეული ისე
უნდა იყოს ატებული, რომ ყოველი ასო პროპორციულ-
ღად ეთანასწორებოდეს, ესე იგი, უნდა იყოს სრულ-
ლი სიმეტრია; გირს ყურები დიდი აქუს, აგებო პატა-
რა; მასისადმე გირის შექმნაში ბუნება შემცდარა.

ზირჭელი. კლიტე შენის სილლოგიზმის თუმცა კონონიერად დაიკეტა, მაგრამ თვთ შენს სილლოგიზმში არის შეცთობა, აი როგორი: ვინს თავი აქქს დიდი; მამსადაშე უურები ვინის ზრამორციულად ეთანასწორება თავსა. თუ რა ეს იდეა არ დაგვიწიებოდა, მაშინ შენი სილლოგიზმის კლიტე ისე არ დაიკეტებოდა, როგორც შენ დაკეტე. სარწმუნო ხარ შენ ამასედა?

მეორე. არა...

ტაკი მასხარა. დამცადა, დამცადა! შენისევე სიტყვით შენვე ბაკეტეუნებ: ვინი ხომ ვინია. კარგი. ახლა გაზომე იმისი ტანი, გამოდის რომ ვინს რა თავი დიდი აქქს. უურებიც დიდი უნდა ქქანდეს.

მეორე. ფეხები?

ტაკი მასხარა. ფეხები? რა კქანთ. შენ როგორ ხარ დარწმუნებული, რა ვინს სწორეთ დიდი ფეხები არა ქქანდეს?

მეორე. ამკანათა სჩანს.

ზირჭელი. თვალები გაცოუნებს. ვერ უნდა დარწმუნებული იყო რა თქალი არ გაცოუნებს, რომ შენი თქალი სწორეთ და შეუცთობდათ ზომას ვინის ფეხებსა, მერმე უნდა ნახეკრად დარწმუნდე, ნახეკრად და არა სრულიად. უმთავრესი საიუქქელი მეცნურების არის რომ საგანი იმ სახით არ უნდა დაინახეთ, როგორც გეკქნებს; ამიტომ რომ ჩქნნი გრძნობები სრულ არ არიან.

ტაკი მასხარა. ამსთან იმასაც ნუ დაივიწყებ, რომ მშტაბი და ფარგალი სრული იყოს. თუშტა სრული

შეუძლებელია. მანინ კიდეც სწორეთ და ზედ მიწევნით
გერ გაზომავ სჯანსა.

შეორე რა გამოდის მანდადამ?

ზარეჭლი. ასი, რამ ვირის შექმნაში ბუნება არ შემ-
ცდარა.

შეორე. შენისავე სიტყვთ შესე მტყუნდები. თუ ს-
განა, შეცნაურების განონით. არ უნდა დავისახოთ ისე,
როგორც გვიჩვენებს, მას შენ როგორღა ხედავ
ვირში უმეტესადელობას.

ტატი მასხარა. შენ არ გესმის ჩვენნი აზრი. ჩვენ
ვმტკიცებთ. რომ ვირს უნდა ქქანდეს მოადღრანო
ფეხები, და არ განბობთ აქქსო დიდი ფეხები.

შეორე. ამის ხომ ამბობთ: თავი დიდი აქქსო?

ზარეჭლი. დიაღ.

შეორე. რათ ანბობთ: აქქსო დიდი, რატომ არ ამ-
ბობთ: დიდი უნდა ქქანდეს?

ზარეჭლი. გაძაგანე. ფენილოგიური შეხედულება
სჯანსე სხეჯა, მათემატიკური სრულიად სხეჯა.

შეორე. მაშასადამე ფენილოგიური! შეხედულებით
სჯანსე სრულიად გერ ვიციობთ, მათემატიკურის შეხე-
დულებით გი სწორეთ ვიციობთ. ჰა, ჰა. ჰა! მაგრამ
ვისთქვათ, სწორეთ ასეა, ანუ ასე უნდა იყოს, ახლა
მიბძანეთ მათემატიკურის შეხედულებისჯან (ვირის ფე-
ხებზე) რათ გადახედათ ფენილოგიურის შეხედულო-
ბაზე? დოგიკურის განონით ერთს სჯანსე ერთ და
იგივე დროს, თრა წინააღმდეგე ერთი შეორის სჯა
შეუძლებელია: ან უნდა სთქვა ჰო, ან არა.

ტაკი მასხარა. ჭო, აბა მეტ ებ მინდოდა. ჩუტნ ტვი-
ჭირავს საშუალი ადგილი. ჯერც ვიტყვიტ ჭო, ვერც არა.

მეორე ჭა, ჭა, ჭა! რო ანობტ ჭოა?

ტაკი მასხარა. უმაწვლებო! ჩუტნ ავდით საგანსა. და
ესრეთ დაუტრიალდეთ ამ საგანსა; მიბძნეთ: ვირს დიდი
უურები რათა აქუს?

(ამ დროს ხასწავლი ფრანტი არიგებს ქალაქის ბიჭსა,
რომელიც შემდეგ დაუახლოვდება მობასრეთ მეცნიერებასა).

ქალაქის ბიჭი. უმაწვლებო! კარგი ღიმინები, ახელ-
სინები, სხიხა.

ტაკი მასხარა. (ქალაქის ბიჭს) ბიჭო ვირს დიდი უუ-
რები რათა აქუს?

ქალაქის ბიჭი. ვირში მე ვხედავ საკვრველს ბოეზისა.
ვირში გამოისატება მოკლეთ და ცხადად ბწწინვალე,
მალალი აზრი: ესე იგი ვირა არის ხატი უმეცრებისა.
ღმერთმა განგებ შექმნა ვირი ამ სხით და დაუახლოვა
გაცსა, რომ უმეცარი გაცი ხედავდეს ვირში თავისს
სახესა. ვირს აქუს ტანი ზატარა, ებ ის არის, გაციც
ზატარა; ვირს აქუს ზაწაწკუნა ფეხები ებ ის არის,
გაცს ბევრის გამოკრევეა არ შაუძლიან; ვირს აქუს თა-
ვი დიდი და ცარიელი, ებ ის არის: გაცი ამაოდ გამო-
იძიებს მიუწომელ საგნებსა; ვირს დიდი უურები აქუს
ებ ის არის, ვინც ამ მიუცრომელ საგნების გამოკრევე-
ვას გამოუდგება, ისი უსამანელესი უმეცარია, ესე იგი
ვირია...

მობასრენი. ბრავო! ბრავო!...

ბატონო მკითხველო! შე აღვითქვ თქვენ აღწერა ყოველივესი, რაღვი ვნახე და გავიგონე ტფილისის ტროტუარზე. ერთი წაწილი აწერე, დანაშეთნის აწერისაგან და უმოწილესად გთხოვ. გამანთავისუფლოთ, მიწეხი ცხადა; გაგრძელება და იგივე უსიამოვნო კაცის მოქმედებისა, დაფარებულისა მხოლოთ სხუა და სხუა ფერ პირბადესი თქვენ ახას გასიამოვნებდა და უფრო დიწერელებდა გულს....

ბიძია თონიკე.

მამა აბრახამის საფლავი.

უცხო ქვეყნის ყურნალში იწერებინ სხუა სხუა ამბაკებთან: ყოფნაზედ პალესტინშია პრინცი კალისკისასა, რომელსაც უნახავს საფლავები მამა მთავრებისა ღებრონიასში, ანტლიის კარაღეის შუღსა დიდის მეტადინუბით ძლიერ მიუღია ნება შესვლისა რამდენისაზე მხოლოდ კაცებით თავისის ამალისაგან მეჩითშია, საცა განისვენებენ მამათავრები, რომელთაც თანასწორ ამღვეენ პატის, როგორათაც მამადიანები, აგრეთვე ქრისტიანნი. ქრისტეს საფლავის გულისათვს რომ ომები იყო იმ ჟამიღამ აქამომღვე არაგის ქრისტიანეთაგანს არ მიუღია ამ გვარი პატისი, რომ ნება ქქონიყო. შესვლა იმ ზღავს, საცა განისვენებენ მამათავარნი. აი რა უნახავს კარაღეის შუღს: მეჩიტში ერთს მხარეს კუთხეშია

მარტენოვ არიო აკლდამა და შიგ საფლავი მამა აბრაამისა. მეორე აკლდამა და შიგ საფლავი სარასიო და აქქისთ კარები კერტსლისა, დაჯერდიო. დიდის გედრებით და დიდის ხეივნიოთა ძლივს ბსსსსითა აქურის ზარდაარსი-საკანოთა გადეს კარიო აკლდამა აბრაამისა; მოელი აკლდამა არის: მარმარდოს ქსა საფლავი ისინი ტაკე-თებული მარმარდოს ქსაგან. აქქის ქორომა გუბასი გადაფარებული სამის ნიქანუ ხაღმათეულებით ოქრომ-კედით ნაკერით, ის ხაღმათეულები შეიქმნა: მამა და მამა მუარეს, სელიმს ზირტსდს, სულიანს ანდუდ მედვიდს. მაგრამ სარას საფლავი არ უჩუქსნობათ, რადგანაც ქალის საფლავი არისო. იმ შენობისა უჩუქსნობათ ატრეოვე საფლავები ისაკისა და რევეგისა, რომლებიც დასიფლავებულ არიან ცაღდაღვე აკლდამაში და კარებიც აქქისთ რინისა და არა კერტსლისა. რევეგის საფლავი ატრეოვე არ უჩუქსნობათ. რომდესაც ვითხოვეთ ნება ისაკის საფლავის ნახსა უარი მივიდეთო და რასაკურგელია რომ ამასე დიდად ტავივრეთ რომ არ მიგვიძუეს აბრაამის შულის საფლავის სასახავად რომდესაც რომ თუთ აბრაამის აკლდამა ტაკედეს და საფლავი გეჩუქსნეს. ამ უარის თქმის მიზეზი შეგვატყობინეს, რომ იმ ოთხ წმინდა შამათ სხვა და სხვა ნსკობა ჰქონდათო, აი მაგალითიო: წმიდა მამა აბრაამი იყო ღმობიერი გულისიო, დიდათ უარყედ იდგაო, სოღომგომობის დაქტევისა და დაღუ-პნუშედაო, კისაც უნდა რითიე შეიქმნებინაო არას დროს არ იწუენდაო და ვეკას მოითმენდა; მაგრამ საშიშთ გვაქქსო ისაკის საფლავის შერყევა და ტავივრებო. ამის

მისკნითაო, რომ როდესაც იბრამ ფაშამ მოიპურა
 პალესტინიო, მოწადინაო მამა ისაკის აკლდამის ნახვად,
 მამის მამა ისაკმა უარჯყო, და ფაშა მამი გე დატყაო
 როგორათაც მესინაგან მეტე არი ცხოველიო, აი რა არის
 მისკნი რომ ვერ განჩნებთო. საფლავები წმინდა იაკო-
 ბისა და ლისა წმინთის კარებთან არისო. ღიის საფ-
 ლავებზე იყო აფუძვებული ორა მშენებნი ბაიბაღიო, რის
 შესანიშნავად ვერ აღგე ხსენსო. იაკობის აკლდამის კა-
 რები უთხვენულად ცაჯდესო.

მის. ჩივიანი.

რედაქციისაგან.

«ცისკრის» რედაქცია მოახსენეს უგულოთად, სს მად-
 ლობას, ბრწვინვალე კინაზის, ქუთაისის გენერალ-ლეიტენან-
 ტორის კანცელარიის გამგებელს, ნიკოლაოზ სუმბაჩის
 ქსე აბაშაძეს, რომელიც არასა ზოგავს ჩუნიის სამშო-
 ბლოს ლიტერატურის შემწობის მოცემისათვის. უკეთუ
 ამ უკანა პირნი არ მოუვებებენ მგზავსად მისსა შე-
 მწობას, დაწმუნებულნი ვართ ჩუნი სამშობლო სი-
 ტუარება მიეტყვა დიდსა წარმეტყობას. რედ. კ.